

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881.

Första Kammaren.

N:o 21.

Lördagen den 19 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr Statsrådet *Richert* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtelse af Artilleriplanen till byggnadsplats för nytt hofstall m. m.

Herr Grefven och Talmannen mottog den nådiga propositionen med förklarande att densamma skulle af Kammaren i grundlagsenlig ordning behandlas.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att till följd af de uppdrag, som i anledning af underrättelsen om Hans Kongl. Höghet Kronprinsens trolofning lemnats Kamrarnes Talmän, hade Talmännen låtit anmäla sig hos Hans Maj:t Konungen, som, då Hans Maj:t af sjukdom var hindrad att personligen mottaga dem, fått genom Sin tjenstgörande Kabinettskammarherre till Sig öfverbringade Kamrarnes underdåniga lyckönskningar och genom Kabinettskammarherren uppdragit åt Talmännen att till Kamrarne framföra Hans Maj:t Konungens varma och upprigtiga tacksägelse för nämnda lyckönskningar. Äfvenledes hade till Hennes Maj:t Drottningen och Hans Kongl. Höghet Kronprinsen blifvit af Talmännen å Kamrarnes vägnar aflättna lyckönskningstelegram, i anledning af hvilka ankommit följande telegrafiska meddelanden:

Telegram, inlemnadt i Bournemouth den $16/3$ 1881, kl. 4,22 e. m.

Riksdagens båda Kammares Talmän! Stockholm.

För Edert lyckönskningstelegram med anledning af Kronprinsens trolofning ber jag att genom Eder till Riksdagens båda Kammare få uttala mina hjertliga tacksägelser.

SOPHIE.

Telegram, inlemnadt i Karlsruhe den $16\frac{1}{3}$ 1881, kl. 5,55 e. m.

Riksdagen! Stockholm.

För de välgångsönsknningar i anledning af min trolofning, hvilka af Riksdagens båda Kamrar blifvit genom dess Talmän mig egnade, får jag aflägga min varma tacksägelse.

GUSTAF.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse, N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning om tjuguarig häfd jemte andra dermed sammanhängande författningar.

Den vid sammanträdets början aflemnade Kongl. propositionen blef härpå föredragen och lagd på bordet.

Anmälades och bordlades följande ärenden:

Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 12, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttontonde hufvudtitel;

N:o 30, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. kungörelsen den 24 Maj 1878 angående öfverlåtelse af åbo- och skatterätt till under bruk skatteköpta hemman;

N:o 31, i anledning af väckta motioner om bestämmande af viss grund för beräkningen af köpeskillingen vid skatteköp af Visingsö skolegodshemman;

N:o 32, i anledning af väckt motion om anslående af en del utaf behållna inkomsten från de ecklesiastiska boställsskogarna till det pastorat, hvarinom sådana skogar äro belägna;

N:o 33, i anledning af så väl en af Kongl. Maj:t afgifven nådig proposition som ock enskilde motionärers framställningar i fråga om eftergift af kronans rätt till danaarf; och

N:o 34, i anledning af väckt motion angående eftergift af kronans rätt till vissa uppgifna fastighetslotter af krononatur;

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 7, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 4, angående tullbevillningen; samt

Banko-Utskottets Memorial N:o 9, i fråga om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.

Föredrogs å nyo och biföllos Lag-Utskottets den 12 och 16 i denna månad bordlagda Utlåtanden:

N:o 28, i anledning af väckt motion om förbud för ledamot af underrätt att inför samma rätt föra andras talan;

N:o 29, i anledning af väckt motion om ändring i 30 kap. 1 § Rättegångsbalken; och

N:o 30, i anledning af väckt motion om förändrade bestämmelser rörande förlust af medborgerligt förtroende;

äfvensom samma Utskotts den 9 och 11 innevarande Mars bordlagda Utlåtande N:o 20, i anledning af väckt motion om tillägg till gällande bestämmelser rörande den kommunala rösträtten i stad.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda Utlåtande N:o 21, i anledning af väckt motion med förslag till förändrad lydelse af förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 April 1866.

*Oäkta barns
arfsrätt.*

Herr Asplund: Vi stå här inför en fråga, der känslan så gerna vill råda öfver den klokhet, som åligger oss såsom lagstiftare. Jag kan för min del försäkra, att äfven jag hyser en liflig känsla för de barn, hvarom här är fråga, och för den rätt, som man anser böra dem tillkomma. Men jag har det oaktadt icke kunnat dela Lag-Utskottets åsigt rörande lämpligheten af den lagförändring, Utskottet föreslagit, utan anser tvärtom denna förändring vara i hög grad betänkelig i flera hänseenden; och jag ber därför att nu få något närmare utveckla min från Utskottet afvikande mening.

Enligt 1734 års lag och intill dess den förordning utfärdades, om hvars förändring nu är fråga, hade oäkta barn icke annan arfsrätt, än efter egna barn och bröstarfvingar. Genom 1866 års författning utsträcktes denna arfsrätt så till vida, att oäkta barn förklarades berättigade till arf i modrens efterlemnade egendom, för såvidt dermed icke skedde inskränkning i bröstarfvinges laglott. Men såsom grund och vilkor för denna utsträckning stadgades, att modren skulle hafva låtit i kyrkoboken i den församling, der hon är kyrkoskrifven, anteckna det oäkta barnet såsom sitt. Det förslag till denna lag, som framlades till Högsta domstolens granskning innehöll den afvikelse från lagens nuvarande lydelse, att såsom vilkor för ifrågavarande arfsrätts åtnjutande endast erfordrades, att det oäkta barnets »moder till följd af behörig anteckning i kyrkoboken skulle vara *känd.*» Kyrkoboksanteckningen skulle nemligen efter det ursprungliga förslaget endast tjena till bevis, om hvem som vore det antecknade barnets moder. Det anmärktes emellertid i Högsta domstolen, att om man ville medgifva arfsrätt för oäkta barn, så borde man dock icke grunda densamma allenast på barnets födsel, emedan våra arfslagar förutsätta ett genomlagligt äktenskap uppkommet familjeförhållande såsom grund för denna rätt. Högsta domstolen ansåg derföre, att i lagen borde uttryckligen för arfsrättens tillgodonjutande stadgas ett vilkor, hvarigenom man hade en

Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

presumtion därför, att modren verkligen velat, att hennes oäkta barn skulle ärfva henne, änskönt hon icke kommit sig för att derom upprätta testamente. Jemför man grunden för detta stadgande med stadgandet dels i afseende å arfsrättens omfång, enligt hvilket det oäkta barnet icke finge taga arf i den egendom, som utgjorde bröstarfvinges laglott, och dels i fråga om testamente, hvilket icke finge rubba denna laglott, så finner man, att den skedda lagförändringen icke innebär annat, än en förklädd testamentsrätt. Och för att en sådan rätt skulle komma till stånd fordrade man därför, att qvinnan skulle sjelf eller genom annan dertill bemyndigad inför kyrkoherden förklara barnet för sitt och dermed tillkännagifva sin yttersta vilja att bereda barnet den arfsrätt, som hon eljest skulle genom testamente kunnat bereda detsamma. Dessa Högsta domstolens anmärkningar godkändes af Kongl. Maj:t i Statsrådet; och följden blef, att det ursprungliga förslaget om, »att modren skulle vara känd», ändrades i öfverensstämmelse med 1866 års författnings nuvarande lydelse, hvarigenom modren skall *sjelf* ombesörja, att barnet blifver i kyrkoboken antecknad såsom hennes, på det att man i denna positiva åtgärd från modrens sida må kunna inlägga en presumtion om att hon velat bereda barnet en arfsrätt, som egentligen icke är annat än en förklädd testamentsrätt.

Nu har en motionär inom Andra Kammaren påyrkat åtskilliga förändringar härutinnan och bland annat, hvarvid Utskottet likväl icke fäst sig, utsträckning af oäkta barns arfsrätt derhän, att den icke blefve inskränkt af bröstarfvinges laglott. Vidare har motionären föreslagit, att föreskriften om anteckning i kyrkoboken måtte upphöra, emedan motionären icke kunde finna, att en sådan anteckning vore behöflig. Och ehuru Utskottet kunnat inse, hvad afsigten med detta stadgande är, har Utskottet likväl föreslagit den ändring deri, att såsom vilkor för oäkta barns arfsrätt blott skulle erfordras, att det blifvit såsom qvinnans barn antecknad i kyrkoboken. Utskottet finner sålunda icke erforderligt, att qvinnan sjelf vidtagit någon positiv åtgärd i det hänseendet, utan anser att, blott en anteckning om förhållandet finnes i kyrkoboken, en sådan anteckning skall, utan afseende å huru densamma tillkommit, medföra samma verkan, som när modren enligt nu gällande lagstiftning låter sjelf anteckna barnet såsom sitt.

Lag-Utskottet börjar sin motivering med att erkänna den uppfattning såsom riktig, »enligt hvilken ett oäkta barns arfsrätt grundar sig icke på födseln allena, utan jemväl på presumtionen om modrens befintliga, ehuru ej tillkännagifna yttersta vilja.» Utskottet anser dock, »att den förändring, Utskottet föreslår, icke skall medföra någon rubbning i grundsatsen om arfsrättens beroende af modrens förutsatta, ehuru ej tillkännagifna yttersta vilja och att lagens fordran, att anteckning i kyrkoboken ovilkorligen skall visas hafva skett på särskildt föranstaltande af modern, är alltför sträng samt att felande bevisning i detta hänseende icke bör utgöra hinder för tillämpning af den gifna arfsrätten, allenast dylik anteckning eljest kan antagas hafva behörigen tillkommit.» Härvid beder jag att till en början få anmärka, att Utskottet tyckes hafva misstagit sig om en vigtig omständighet. Så snart nemligen det enligt nu gällande lag finnes en anteckning i kyrkoboken, att modren låtit der anteckna barnet såsom sitt, erfordras icke

vidare bevisning derom från modrens eller barnets sida, utan den, som vill jäfva en sådan anteckning, skall anskaffa bevis, att det icke är modren, som föranstaltat om denna anteckning. Det förefinnes sålunda ingen svårighet för modren och barnet att förebriaga utredning om arfsrätten, så snart hon sjelf eller annan på uppdrag af henne begärt anteckningen i kyrkoboken.

Vidare anser Utskottet, att den förändring, som Utskottet föreslagit, skall medföra fullt enahanda verkan i afseende å oäkta barns arfsrätt som nu gällande lag. Utskottet menar, att när en anteckning i kyrkobok finnes om att en qvinna är moder till ett visst uppgifvet oäkta barn, en sådan anteckning bör innebära detsamma, som om hon sjelf låtit anteckna det såsom eget barn. För min del tror jag, att häri föreligger en väsentlig skilnad. Den omständighet, att ett oäkta barn blifvit i kyrkoboken antecknad såsom barn till en uppgifven qvinna, kan och bör, enligt mitt förmenande, icke få hafva samma betydelse, som den positiva åtgärden från modrens sida att låta anteckna det i kyrkoboken såsom sitt. Om man medgifver att enligt gällande lagstiftning grunden för oäkta barns arfsrätt är modrens yttersta vilja och att denna arfsrätt i grunden icke är annat, än en förklädd testamentsrätt, så är det väl nödvändigt, att man fordrar en positiv åtgärd från modrens sida, som innefattar verklig presumption om hennes yttersta vilja, och icke nöjer sig allenast dermed, att någon — hvilken som helst — för presten uppgifver skyldskapsförhållandet mellan modren och det oäkta barnet i och för anteckning i kyrkoboken. Lag-Utskottet antager, att en sådan anteckning vanligast sker i den ordning, att, »när ett oäkta barn föres till församlingens prest för att döpas, de personer, hvilka medfölja såsom dopvittnen, uppgifva hvem, som är barnets moder och att denna uppgift antecknas i kyrkoboken.» Vanligast är väl, att modren sjelf följer med vid detta tillfälle och öfverlemnar sitt barn till dopet. Jag medgifver, att i annat fall väl kan inträffa, att uppgifter inför presten om barnets moder vanligen lemnas af dopvittnena; men säkert är det icke, att så alltid tillgår. Uppgiften kan understundom komma att lemnas af andra personer. Det är nemligen icke nödvändigt, att densamma sker vid doptillfället. Den kan mycket väl lemnas efteråt; och det kan då ofta vara svårt att sedermera få utrönt, huru den tillkommit. Man har icke någon trygghet för att en sådan uppgift är riktig och ändå mindre kan man deraf på sätt Utskottet gjort, draga den slutsats, att modren genom densamma velat åstadkomma samma effekt, som lagen förutsätter, då hon sjelf vidtagit den positiva åtgärden att låta i kyrkoboken anteckna barnet såsom sitt eget. »Då nu dessa dopvittnen,» säger Utskottet vidare, »antagligen ega säker kännedom om barnets moder, och den omständighet att de på modrens begäran föra barnet till dopet, tillika utmärker, att modren erkänner barnet såsom sitt, bör något tvifvel om riktigheten af deras uppgift i allmänhet icke förefinnas.» Jag ber att härvid få anmärka, att i de fall, då modren dör under barnsbördan, sker dopvittnenas uppgift icke på hennes begäran; och anteckningen i kyrkoboken kan då icke heller innefatta presumption om hennes yttersta vilja. Och när andra personer än dopvittnena lemnat uppgifter till kyrkoboken, förefinnes ju icke alls någon säkerhet

Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

för densammas riktighet. Vidare säger Utskottet: »Skulle åter någon gång dylikt tvifvel uppstå, lärer väl presten icke underlåta att, sin embetspligt likmätigt, påfordra ytterligare upplysningar, innan anteckning i kyrkoboken eger rum.» Detta är, enligt min tanke, att tilltro presten en mycket hög grad af pligtkänsla och att ställa anspråken på honom vida utöfver hvad som är befogadt. Om Utskottets förslag vinner Riksdagens bifall och blifver upphöjdt till lag, så kan jag icke finna, att presten derigenom får någon ökad skyldighet att granska tillförlitligheten af lemnade uppgifter af ifrågavarande slag, utan jag vågar tro, att om dopvittnena lemna honom uppgift om det döpta barnets moder, så anser han dem ega vitsord och finner icke skäl att draga denna uppgift i tvifvelsmål. Men hvarför icke säga, att kyrkoherden, äfven med nu gällande lagstiftning, kan inlåta sig på den undersökning, som man med den nya lagen förutsätter.

Man har anmärkt, att mödrar till oäkta barn ytterst sällan begagna sig af den utväg, som gällande lag i förevarande hänseende gifver dem. Detta hafva äfven reservanterne medgifvit, och de hade derföre också velat i betänkandet hafva uttalat den förhoppning, att någon åtgärd i administrativ väg måtte vidtagas, så att lagen blefve mera allmänt känd och anlitad, än som nu är förhållandet. Och när en positiv åtgärd från modrens sida, i syfte att få barnet i kyrkboken antecknad såsom hennes, måste vidtagas för att bereda barnet arfsrätt, kan man med större skäl påräkna prestens uppträdande i tvifvelaktiga fall, än då han, enligt den nu föreslagna lagen, skulle få emottaga uppgift om barnets moder af hvem som helst och enligt lagens i Utskottets betänkande, nedlagda motiv funne sig alltid böra lita på dopvittnenas uppgift härutinnan. »Presten», säger Utskottet, »blir emellertid oftast i tillfälle att inom kort vinna bekräftelse på rätta förhållandet, då modren efter sitt tillfrisknande från barnsörden af honom kyrkotoges.» Men om modren dör under barnsörden — huru går det då?

Utskottet anför såsom ytterligare skäl för den föreslagna lagförändringen, att enligt nu gällande lag ofta kan inträffa, att modren blifver urståndsatt att föranstalta om kyrkoboksanteckningen, såsom t. ex. i den nyssnämnda händelse, då hon dör i barnsäng. Men Utskottet anför vidare:

»Af det anförda följer emellertid, att Utskottet icke kan godkänna hvad motionären föreslår beträffande en ntsträckt tillämpning af oäkta barns arfsrätt ända derhän, att anspråk derå skulle kunna göras gällande efter modrens död, utan att under hennes lifstid något antagligt betryggande vunnits derom, att hon erkänt barnet såsom sitt.»

Förut har Utskottet sagt, att om faddrarne anmäla för presten, att en viss qvinna är moder till det oäkta barnet, så skall man antaga, att det är på hennes uppdrag, som barnet föres till dopet och i enlighet med hennes yttersta vilja, som en dylik anmälan sker. Men om hon är död derförinnan — huru ställer sig saken då?

Jag kan icke se annat, än att den förändring, som Utskottet föreslagit i afseende å det ifrågavarande vilkorets lydelse, innebär hufvudsakligen det samma, som förekom i det ursprungliga förslaget till författning i ämnet, men som, till följd af anmärkningar inom Högsta Domstolen emot ordalydelsen deraf, sedermera ändrades af Kongl. Maj:t,

just emedan man ansåg, att det ursprungliga förslaget vilkor för arfsrätten icke innebar tillräcklig presumtion om modrens yttersta vilja. Utskottet vågar icke gå lika långt, men säger, att befintligheten af en anteckning i kyrkoboken uti antydt hänseende synes Utskottet böra antagas innebära en »presumtion om modrens vilja att erkänna det oäkta barnet såsom sitt,» men alldeles icke en *presumtion om hennes yttersta vilja* d. v. s. önskan att bereda barnet en så beskaffad arfsrätt, som lagen medgifver och som enligt min uppfattning är blott och bart en förklädd testamentsrätt. Jag tror, att blotta erkännandet inför ett par vittnen, att barnet är hennes, icke kan, enligt 1866 års författning, få samma betydelse, som om hon inför presten erkänner det såsom sitt och låter derom ske anteckning i kyrkoboken.

Frågan om utsträckning af oäkta barns arfsrätt till likhet med äkta barn bemöter Utskottet dermed, att en sådan utsträckning »skulle innebära ett erkännande af en annan grund för familjen och densammas rättigheter, än det lagliga äktenskapet.» I allmänhet står Utskottet sålunda på samma grund, som 1866 års lagstiftare, och Utskottet har nu föreställt sig, att den föreslagna lilla förändringen icke skulle rubba denna grund, utan blott tjena till att underlätta bevisningen. Utan tvifvel har Utskottets förslag en sådan verkan; men derigenom skulle å andra sidan framkallas en osäkerhet, som kan blifva ganska betänklig. Jag vill härpå anföra ett exempel. En qvinna har fått ett oäkta barn. Någon anteckning i kyrkoboken, enligt nu gällande lagstiftning, har icke skett; och barnet har derföre icke arfsrätt efter modren. Efter någon tid erbjudes qvinnan äktenskap med en förmögen man. Hon yppar för honom, att hon har ett oäkta barn och att någon anteckning derom i kyrkobok, enligt 1866 års författning, icke skett. »Nåväl,» säger mannen, »jag skall underhålla barnet; men jag vill icke, att ni genom att låta anteckna det såsom edert, bereder detsamma arfsrätt.» Så inträffar den af Utskottet föreslagna lagförändringen. Barnet, hvars moder under tiden ingått äktenskap med den förmögne mannen och dervid lofvat att ställa sig hans önsknings, i afseende på barnet, till efterrättelse, har nu hunnit myndig ålder och begifver sig på inrådan till presten, åtföljdt af trovärdiga personer, som intyga dess härkomst, samt begär att derom måtte göras anteckning i kyrkoboken, hvilken begäran presten naturligtvis måste villfara. Hvad blifver följden häraf? Jo, att barnet, emot modrens önskan, får arf i hennes laggifta mans egendom. Det förefaller mig, att sådana missförhållanden icke borde genom lagstiftningen framkallas.

Dessutom ber jag att få tillägga, att barnet, på grund af 8 kap. 7 § Arfdabalken, har formlig rätt till underhåll, hvilket bör vara tillfylllestgörande, emedan det ytterst sällan inträffar, att dessa mödrar hafva något mer att gifva sina barn.

Hvad jag nu anfört, synes mig kraftigt tala för att icke rubba den bestående lagstiftningen i ämnet; och jag hemställer derföre om afslag å såväl den väckta motionen, som Utskottets deraf föranledda förslag.

Herr Lagerstråle: Mellan det nu gällande lagbudet och Utskottets förslag förefinnes den likhet, att i intetdera fallet erfordras

Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

annat än en anteckning i kyrkobok om att qvinnan är moder till ett oäkta barn, för att en sådan anteckning i båda fallen betraktas såsom bevis om modrens vilja, att barnet skall erhålla den arfsrätt efter henne, som ifrågavarande lagstadgande medgifver. Skilnaden består deri, att hittills gällande lag fordrar, att *modren sjelf* skall låta anteckna barnet i kyrkoboken såsom sitt, men att något stadgande derom icke finnes i Utskottets förslag. Mot det nuvarande stadgandet kan man anmärka, att det alldeles icke nämner hur det skall styrkas, att modren hos vederbörande sökt en sådan anteckning. I allmänhet kan man icke förutsätta, att modren inför presten är åtföljd af vittnen eller att hon får skriftligt intyg af honom, att hon begärt en sådan anteckning. Jag föreställer mig, att presten i allmänhet i kyrkoboken endast anmärker, att en viss qvinna begärt anteckning derom, att hon vore moder till det uppgifna oäkta barnet. Detta är ju enligt nu gällande lag fullt bevis om barnets arfsrätt; men denna arfsrätt hvilat ändock ytterst på den presumtion, att modren genom utverkandet af en sådan anteckning velat bereda barnet arfsrätt, så att denna åtgärd å hennes sida anses innefatta hennes, i sådant afseende tillkännagifna, yttersta vilja. I Lag-Utskottets förslag har man utgått från den uppfattningen, att presten icke kan låta en anteckning i kyrkoboken om ett sådant förhållande ske på hvilka lösa grunder som helst, utan att anteckningen grundar sig på behörig undersökning om det uppgifna förhållandets rättighet. I detta hänseende kunna redan under nu gällande lagstiftning ofrivilliga misstag ega rum. Likaså kunna dylika misstag inträffa, om Utskottets förslag blifver lag. Men jag vågar påstå, att det med nu gällande lagstiftning hörer till undantagen, att den i lagen oäkta barn nu tillerkända förmån kommer dem till godo, om andra arfvingar vilja göra sin rätt gällande. Ty enligt lag skall ett oäkta barn fullständigt styrka, att anteckningen i kyrkoboken skett *på modrens* begäran; och sådant är i de flesta fall förenadt med de största svårigheter. Det beror således nu på, om man vill, att de fördelar, som med 1866 års lagstiftning åsyftades, verkligen skola komma de oäkta barnen till godo, eller om man i det hänseendet känner sig likgiltig. Man invänder, att under det nya stadgandet underslef lätt skulle kunna ega rum. Men härvid bör erinras, att det väl icke är så lätt, som man tyckes föreställa sig, att åstadkomma dylika underslef, emedan presten väl icke låter hvem som helst göra anteckningar i kyrkoboken, utan densamma städse måste finnas under prestens inseende och vård.

För öfrigt kan man väl antaga, att presumtionen om modrens önskan, att barnet skall få ärfva henne, ligger i förhållandet mellan modren och barnet; och det är endast på anteckningen derom, som allt hvilat. Jag har för min del icke kunnat inse, att detta skulle vara för familjens helgd af sådan betydelse, att man därför skulle uppoffra sjelfva syftmålet i lagen och bibehålla deri en föreskrift om anteckning i kyrkobok, som mycket väl låter sig teoretiskt förklara och försvara såsom ett bättre bevis om modrens yttersta vilja, men som i de flesta fall är obehöflig och — jag vågar påstå det — i sin nuvarande form så ofullständig, att, äfven enligt densamma, ganska betydande underslef kunna ega rum. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Hamilton: Jag har ganska svårt att inse, hvilka större fördelar, som blifvit beredda åt de oäkta barnen, med afseende på deras arfsrätt efter moder, genom nu gällande förordning. Den stadgar nemligen, att moder skall om sitt oäkta barn göra anmälan hos vederbörande presterskap, och detta införas i kyrkoboken såsom ett bevis på att hon velat tillämpa sin rättighet att, genom ett slags testamente, låta barnet inträda i någon rätt till det arf, som kan falla efter henne. Jag anser, för min del, att det allt för litet tillfredsställer de anspråk, som äfven ett oäkta barn kan hafva på någon slags arfsrätt efter sin moder, och jag anser, att de oäkta barnen, äfven utan någon sådan åtgärd från modrens sida, böra vara berättigade att inträda i arfsrätt, låt vara, att man finner skäl att inskränka denna arfsrätt så, att, om modren efterlemnar äkta barn, de oäkta barnens arfsrätt skall vara begränsad inom den del af modrens kvarlåtenskap, som hon eger rätt att genom testamente disponera. När så är, har man icke gjort de oäkta barnen någon tjänst med denna lagstiftning, på sin höjd gifvit modren någon lindring i besväret att genom särskildt testamente förordna om det oäkta barnets rätt att få något efter henne. Men när det besvärets borttagande är förenadt med den stora olägenheten, som hvilar på modren, nemligen att göra en så offentlig anhållan, att barnet i kyrkoboken måtte blifva antecknad såsom hennes eget, så får jag säga, att min uppfattning är den, att det ytterst sällan har kommit i fråga, att barn på det sättet har blifvit antecknad. Ty det lär väl vara ytterst svårt för en stackars kvinna i en dylik belägenhet, att direkt göra en sådan anhållan hos presterskapet. Jag finner det derföre vara med dessa barns naturliga rättigheter fullkomligt öfverensstämmande hvad Utskottet i betänkandet säger, nemligen, att blott en anteckning derom, gjord af vederbörande presterskap uti kyrkoboken, är nog att bevisa, att det oäkta barnet verkligen är modrens barn, och att det på grund deraf bör hafva den arfsrätt, som man nu vill tillerkänna det. Man kan visserligen säga, att detta är ett obevisadt påstående, men det kan man lika väl säga — såsom den siste talaren yttrade — om den anteckning, som presterskapet, enligt nu gällande lag, skulle vara skyldigt att göra, och med den kännedom jag har om förhållandet på landet, kan jag tryggt försäkra, att något missbruk vid dessa anteckningar der icke kan komma i fråga. Huruvida något sådant skulle kunna ske i städerna, det lemnar jag derhän, ty det känner jag icke till, men jag är förvissad om, att presterskapet har en sådan känsla för vigten och betydelsen af sitt embete och dess utöfning, att det, särdeles då det vet, hvad vigt en sådan anteckning kommer att få, noga gör sig förvissadt om verkliga förhållandet, innan det antecknar ett barn såsom varande en ogift kvinnas oäkta barn. Jag finner således, för min del, ingen fara i den föreslagna lagbestämmelsen, hvartill jag yrkar bifall.

*Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

Herr Samzelius. Arfsrätten tillhör icke de så kallade medfödda rättigheterna, som allenast grundas på födseln, utan man har alltid velat hänföra den till familjerätten, och en stat, som vill kasta denna grundsats öfver bord, den rubbar utan tvifvel den sedliga grund, hvarpå sjelfva staten hvilar. Det förslag, som här föreligger, kan väl synas vara

*Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

ganska oskyldigt. Men det är icke så. Man vill här utgå från, att en anteckning, blott en anteckning i en kyrkobok skall grundläggas arfsrätt, denna anteckning må för öfrigt hafva skett genom hvem som helst och på föranstaltande af hvilken som helst. Dessa anteckningar i kyrkoböckerna — med all aktning för presterskapet — lära väl i allmänhet icke vara så ofelbara. När förslaget till den författning, om hvars förändring nu motion är väckt, granskades i Högsta Domstolen, så yttrade en framstående ledamot af Domstolen, hvilken tillika är ledamot af denna Kammare, bland annat, följande, som jag skall taga mig friheten att uppläsa: »Naturligtvis måste med behörig anteckning i kyrkoboken», vid saknad af särskild bestämning deraf, förstås en kyrkoboksanteckning, som icke kan visas hafva obehörigen tillkommit. Den måste gälla såsom behörig, tills den visas vara motsatsen. Men lätt kan oriktig anteckning ske utan att någon motbevisning, då den möjligen sent omsider befinnes af behovet påkallad, står att förebringa. Kontrollen å rättigheten af kyrkoböckernas anteckningar angående enskilda personer är i det närmaste inskränkt till de utdrag, som genom prestbetygen komma till församlingsmedlemmarnes kännedom, och är alldeles ingen i afseende å anteckningarne om de barn, hvilka framfödas å en ort der modren är okänd och söker dölja sig. Det är väl sant, att, då, enligt Kongl. Brevet den 17 Oktober 1778, qvinna, som vill å okänd ort framföda sitt barn, skall »lemnas ostörd utan någons åtal eller efterfrågan om hennes person eller tillstånd», borde hon aldrig kunna vara »enligt anteckning i kyrkoboken känd», derest hon icke sjelf erkänt sitt barn, men icke förty gifver erfarenheten vid handen att, stundom af oförstånd, stundom af missförstånd, anteckning i kyrkoboken om oäkta barns moder skett utan hennes vilja eller vetskap, och det är så mycket mindre antagligt, att sådant skulle efter den föreslagna lagförändringen inträffa mera sällan, som en enkel följddragning från skilnaden mellan betydelsen af förslagets ord: »barn, hvars moder — — är känd» och t. ex. orden: »barn, som af modern — — blifvit erkänt», kunde göra ett missförstånd mera ursäktligt. Af flera förekomna fall vill det synas icke vara någonting särdeles ovanligt att namnet på ett oäkta barns moder införes i kyrkobok eller doplängd efter blotta uppgiften af den person, som befordrat barnet till dopet. Det är just hvad Utskottet nu föreslår. »Att dervid uppgiften skedde utan modrens vetskap eller kanske mot hennes önskan eller ock af en eller annan anledning vore oriktig, låter lätt tänka sig, och säkert är att, om egennyttan lemnas tillfälle att begagna sig deraf, skall hon ej underlåta att göra det. Icke heller är att förbise det så väl kyrkoböckerna som sakförarne stiga till tusental och att fel eller misstag i anteckningarna kunna härflyta från de mest oklanderliga bevekelsegrunder. Tillförlitligheten af kyrkoboksanteckningarne om enskilde personer beror helt och hållet af antecknaren, som kan vara lika utmärkt i sin egenskap af prest, som olämplig i egenskap af notarie. För icke länge sedan afgjordes af Kongl. Maj:t en arfstvist, deri flera företedda utdrag ur en af Stockholms territoriella församlingars kyrkoböcker visade dessa handlingars origtighet genom samtliga de företedda anteckningarnes stridigheter mot hvarandra. Att hufvudstadens kyrkoböcker skulle vara mindre noggrant och omsorgsfullt förda än dylika hand-

lingar i andra delar af riket, finnes icke den ringaste anledning att missstänka.» Jag skall icke fortsätta vidare rörande beskaffenheten af dessa anteckningar i kyrkoböckerna. Men då, såsom den siste ärade talaren mycket riktigt antydde, arfsrätten i detta fall icke skulle grunda sig på födseln, utan på en presumption derom, att modren velat göra ett testamente till barnets fördel, så är det väl nödvändigt, att för denna presumptions rättighet det är utredt, att det verkligen är *modren sjelf*, som låtit anteckna barnet. Det är detta, hvarpå saken hänger och alldeles icke derpå att en anteckning sker. Denna anteckning kan för öfrigt ske icke blott vid dopet, utan äfven framdeles vid hvilket tillfälle som helst. Jag vet särskildt, att hos mig tjenat personer, som varit af oäkta börd. Om exempelvis jag nu går till pastorn i den församling, der de äro födda och låter anteckna att de äro barn af de eller de föräldrarne, så är det orimligt, att detta skulle medföra arfsrätt för dem, utan att modren visste om det. För öfrigt är det nu upplyst af ett yttrande i Högsta Domstolen, att det icke är så sällan, som det har skett origtiga anteckningar angående modren, till följd deraf, att hon af blygsel icke velat uppgifva sitt rätta namn, utan ett annat namn, när barnet antecknades — och på sådan presumption vill man nu grunda en arfsrätt! Det finner jag vara högst betänkligt. I det förslag, som förelades Högsta Domstolen till granskning, innan denna författning utfärdades, der tillkom åtminstone de betydelsefulla orden »efter *behörig* anteckning i kyrkoboken». Nu har vid betänkandets justering man föreslagit, att detta ord *behörig* skulle ingå, men detta kunde icke bifallas, ty då skulle det blifva precis lika som nu, eller att det är *modren* som skall låta göra det. Men det är af vigt att modren skall derom beställa. Vill hon gifva fullmakt, så låter detta naturligtvis verkställa sig, men hela vigten ligger derpå, att det är *hon*, som låter göra det. En analog föreskrift förekommer dessutom uti 3 kap. 10 § Giftermålsbalken, enligt hvilken en kvinna under vissa förhållanden kan blifva betraktad såsom äkta. Der står, att i sådant fall skall *mannen* låta henne i kyrkoboken antecknas såsom sin fästegvinna. Det ligger vigt uppå att det är *han*, som låter göra det och icke hvem som helst. När en sådan viktig och dyrbar rättighet som arfsrätten uppkommer, så är det af vigt, att det icke sker på måfå eller på en presumption, som hvilar på de mest lösa och stundom origtiga grunder.

Man kan tycka, att denna fråga är obetydlig. Men den berör ett ämne, som är det mest ömtåliga i lagstiftningen, nemligen vår familjerätt, och om lagstiftaren icke vårdar sig om det, utan gör den ena afvikelsen efter den andra, så förefaller det mig som om deraf kunna uppkomma de vådligaste följder, såsom också förhållandet varit och ännu är i några andra länder. När denna Kammare fått, såsom jag tror, till uppgift att söka konservera det verkligt goda, som finnes i samhället — och dit hör lyckligtvis vår familj — så tror jag det vara mest öfverensstämmande med Kammarens uppgift, om den i detta fall afslår Lag-Utskottets förevarande hemställan, hvarom jag vördsamt anhåller.

Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

Herr Carleson. Det spörsmål, som här föreligger, synes mig vara icke sådant, som Lag-Utskottets ärade ordförande framställt, utan det, huruvida en kyrkoboksanteckning skall tilläggas någon annan betydelse än som ligger i ordalagen. Det är nemligen icke fråga om, huruvida en kyrkoboksanteckning, som innehåller att ett oäkta barn är födt af en qvinna, som erkänt barnet såsom sitt, skall få betyda detta, utan meningen är, att, änskönt kyrkoboksanteckningen icke innehåller, att qvinnan sjelf eller genom annan uppgifvit eller erkänt förhållandet, sådant likväl skall *presumeras*. Utskottet anser det vara *för strängt*, att en sådan presumption icke eger rum, men yttrar strax derefter att: »Oftast lærer, efter hvad Utskottet inhemtat, tillgå så, att, när ett oäkta barn föres till församlingens prest för att döpas, de personer, hvilka medfölja såsom dopvittnen, uppgifva hvem som är barnets moder, och att denna uppgift antecknas i kyrkoboken». Hvilken säkerhet förefinnes att denna anteckning skett med qvinnans vetskap eller begifvande — om den ock kunde få antagas vara riktig? Hit till Stockholm komma hvarje år en mängd barnaföderskor från olika delar af riket, hvilka med stöd af Kongl. Brevet den 17 Oktober 1778 hemlighålla hvilka de äro; och ofta anse sig berättigade, att uppgifva origtiga eller för tillfället antagna namn, ja, understundom låta förstå, att de äro andra än de äro i verkligheten. När barnet skall föras till dopet, är det ganska ofta barnmorskan, som anskaffar vittnena, och, då dessa, som kanske aldrig sett barnaföderskan eller om hennes person känna annat än de hafva af barnmorskan hört uppgifvas, kan naturligtvis lätt hända, att dopvittnena på god tro uppgifva såsom barnets moder en person, som alldeles icke vidkännes förhållandet. Hvad skulle hindra att en sålunda tillkommen anteckning sedermera blef, utan qvinnans vetskap öfverförd i kyrkoboken för den församling, till hvilken hon hörde? Det är obesträdligt, att Utskottets förslag skulle lända de oäkta barnen till fördel genom att i vissa kyrkoboksanteckningar inlägges en mening, som orden icke uttrycka, men det kan också leda derhän, att en oförvitlig qvinna får sig påskrifvet ett oäkta barn, och att detta får dela ett arf, till hvilket det är fullkomligt oberättigadt. Då det oäkta barnets arfsrätt efter sin moder anses beroende deraf att hon offentligen har erkänt det genom att anmäla moderskapet till anteckning i kyrkoboken, synes mig icke någon bevisning om hennes anmälan kunna vara för sträng, men i fråga derom tror jag domstolarne icke hafva varit strängare än att de tillagt kyrkoboksanteckningarne vitsord efter deras lydelse, så länge icke motbevisning blifvit förebragt, hvaremot de icke velat antaga, att nämnde anteckningar inneburit någon deruti icke uttryckt mening, såsom den att anteckningen skett på begäran af en viss person. Enligt mitt förmenande, är detta förslag ganska äfventyrligt, enär, om det ock eu eller annan gång kan förhjelpa ett oäkta barn till en arfsrätt som man tycker, att det borde hafva, så kan det äfven föranleda, att en qvinna får sig oförskylldt till last fördt ett oäkta barn, och att ett sådant får en arfsrätt som lagen icke äsyftat. Låt vara att det blott hände någon enda gång, så vore det väl värre än om det tio gånger hände att ett oäkta barn gick miste om den arfsrätt efter sin moder, hvartill det kunde vara berättigadt.

Herr Lagerstråle: Hvad det beträffar att icke någon lag kan förhindra att bedrägerier och förfalskningsbrott inträffa, så om någon qvinna, såsom den siste ärade talaren omförmälde, har den afsigten att påbörda en annan qvinna ett af henne framfödt barn, lär hon väl drifva det så långt, att hon utgifver sig för att vara den andra personen, hvarom anteckning således kommer att ske i kyrkoboken. Jag vågar bestrida, att i Stockholm och dess församlingar en pastor kan vara så bekant med hvarje persons utseende, att han kan känna igen, när bedrägeriet går derpå ut att gifva sig ut för en annan person. Det kan ske lika väl under den nuvarande lagen som under den här föreslagna. Denna innehåller bestämmelse om att anteckning skall ske i den församlings kyrkobok, der qvinnan då är kyrkoskrifven, då deremot det af Herr Samzelius omförmälda förslag innehåller, att det icke blott kan ske i den församling, der qvinnan vid barnets födelse är kyrkoskrifven, utan äfven i annan församlings kyrkobok, der hon tillfälligtvis vid högre ålder vistas, och som således kan vara en församling, der barnet icke är födt. Det är naturligt, att om anteckningen skall ske i den församling, der modren var vid barnets födelse kyrkoskrifven, kontrollen är större att i kyrkoboken icke inkommer orätt namn, men om detta vilkor borttages, kan uti församlingarne i Stockholm och andra församlingar med 15 å 20,000 menniskor en annan person än den rätta lätteligen uppträda och säga, jag vill hafva antecknad, att detta barn är af mig födt. Den nuvarande lagens lydelse innehåller icke garanti för, att icke sådant bedrägeri kan ske. Det är icke fordradt, att modren skall jemte anteckning att barnet är hennes, äfven begära anteckning om, att hon vill, att det skall ärfva. Det är således icke ett fullständigt supplement till ett supponerad testament, enär den nuvarande lagen fordrar endast, att modren skall erkänna barnet såsom sitt. Svårligen lär man väl kunna förutsätta att dessa offentliga kyrkoböcker föras så lösligt, att hvem som helst, äfven en husbonde, såsom Herr Samzelius sagt, kan gå och göra en dylik anmälan för sitt tjenstehjon, när detta har ett oäkta barn. Hvad trygghet hafva vi för äkta barns arfsrätt? Jo, en anteckning i kyrkoboken! Uppstår tvifvel om dess riktighet, betyder ju densamma ändock alltid ett giltigt vitsord från kyrkoboken, intill dess motsatt bevisning åstadkommes, och om bedrägeri i sådant fall kan hafva skett med anteckningen om äkta barn, hvilket såsom jag vet varit föremål för rättegång, så har det sannolikt skett genom förfalskning af namn. Kyrkoboken antages emellertid i allmänhet vara full bevisning om äkta barns börd och deraf härflytande arfsrätt. Det var visserligen inom Utskottet ifrågasatt, att i lagtexten införa bestämmelse om *behörig* anteckning, men jag hemställer, om icke det skulle framkalla långt större svårigheter, om man fordrade bevisningsskyldigheten på de oäkta barnens sida, än hvad nu skulle blifva förhållandet. Man måste utgå från att anteckningarne i kyrkoboken äro behöriga, till dess motsatt förhållande ådagaläggdes. Det kan lika väl gälla äkta som oäkta barn, måhända icke så ofta de förra, men i princip har det samma betydelse för båda.

Man har sagt, att familjens helgd skulle blifva undergräfd genom detta. Det är ett skäl, som talar mycket, om så vore förhållandet, men det skulle vara en ytterst konstig tillställning för att detta skulle

*Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

ega rum, och man får väl lagstifta för befintliga förhållanden sådana de äro i allmänhet, till dess man i ett speciellt fall kan visa, att annan bestämmande är af nöden. Jag anhåller om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Carleson: Det var icke min mening vid mitt förra yttrande att tala uteslutande om dem, som hafva för afsigt att begå bedrägeri. Jag har velat framhålla de allmänna konsekvenserna dels deraf att 1778 års Kongl. Bref berättigar barnaföderskan att hemlighålla hvem hon är, dels ock deraf att en anteckning i kyrkoboken kan tillkomma på falska uppgifter, vare sig med eller utan qvinnans vetskap. Att bedrägeri skulle af henne någon gång kunna åsyftas och i detta fall blifva enligt förslaget befrämjadt, vill jag medgifva, men det var icke detta förhållande jag särskildt afsåg, utan det att, då barnaföderskan är efter gällande lag berättigad att hemlighålla hvem hon är, och då Utskottets supposition att barnaföderskans antecknande i kyrkoboken kan anses tillkomma med qvinnans eget begifvande, saknar tillräcklig grund, skulle förslaget lemna rum för möjligheten att falska uppgifter tillades vitsord af sanna.

Grefve Mörner: Sedan vår lag under lång tid envist fasthållit vid grundsatsen, att för oäkta barn arfsrätt icke skulle ega rum, ehuru det finnes ett stadgande, att de hade rätt till försörjning under sin barndomstid, så öfvergick Riksdagen 1866 till den åsigt, att arfsrätt kunde i viss mån inrymmas åt dessa oäkta barn. Då tillhörde det lagstiftningen att tillse, att det skedde på ett sätt så att icke missbruk kunde ega rum, och då det sattes i moderns skön att bereda dessa barn arfsrätt, fordrades det dock en åtgärd å hennes sida, hvarigenom det blef styrkt och ådagalagdt, att det var hennes önskan och att hon ville göra hvad på henne ankom för att bereda det oäkta barnet arfsrätt. Denna åtgärd blef icke större eller svårare än att hon skulle hos vederbörande presterskap göra anmälan för att anteckning i kyrkoboken derom skulle ega rum. Jag vågar fråga, kan man uppställa en mindre fordran, då det gäller något så viktigt som att på familjen inympa en arftagare. Då är väl det minsta, som kan fordras, att förhållandet blir styrkt och utredt. Nu har man sagt att det blir bevisadt genom anteckning i kyrkoboken, men jag vågar säga, att det icke alltid är så aldeles gifvet. En oriktig anteckning kan ske ganska lätt, utan någon uppsätlig vilja hos presterskapet. Det kommer en trovärdig person och uppgifver, att han har uppdrag att göra en så beskaffad anmälan, och då torde merendels pastor anteckna. Då kunna likväl betydliga misstag ske och sådana misstag borde icke samhället befrämja. Skall åter qvinnan sjelf göra denna anmälan, så antager jag att de pastorer, som hafva sig anförtrodt att göra anteckningar i kyrkoboken, icke göra sådana, innan de veta hvem hon är. Det är dock icke en småsak detta, att bredvid familjen inrymma denna arfsrätt och man kan med skäl finna betänkligheter deremot, men låter man dessa vika, är det icke för mycket att fordra att något göres å qvinnans sida. Man talar om blygsel, men den får dock icke göra sig gällande på bekostnad af det rätta, utan qvinnan måste erkänna sitt fel om

hon vill bereda sitt barn fördelen att kunna få arf. Mig synes Lag-Utskottets framlagda förslag icke innebära garanti och trygghet i förevarande hänseende och vid sådant förhållande har jag icke kunnat med min röst biträda nu föreliggande förslag, hvarå jag yrkar afslag.

*Oäkta barns
arfrätt.
(Forts.)*

Herr Schönbeck: Jag skall icke tillåta mig att yttra något rörande familje- eller arfsrätten, utan endast anföra hvad som tillhör min erfarenhet. Under de 42 år, jag innehaft pastoralvård, har det icke hänt någon gång, att en moder sjelf anmält till dopet ett oäkta barn; men lika visst är, att jag aldrig skulle hafva förrättat något dop, utan att jag varit fullt förvissad, att det barn, som anmälles, varit barn till den moder, jag antecknat; och detta är ett förhållande, som bör kunna ega rum öfverallt. Man kan tala om stora församlingar och att pastorerna icke kunna vara i tillfälle att inhemta en mängd upplysningar, som äro nödvändiga, men det är likväl endast undantagsvis, som det kan inträffa något sådant att ett bedrägeri kan vara i fråga. Att lagstifta mot bedrägerier i detta hänseende är omöjligt och jag tror, att man snarare kan antaga att det beror på bristande uppmärksamhet från presterskapets sida, om en sådan oriktig anteckning sker, och att lagstifta om det, som sker till följd af bristande uppmärksamhet hos en tjänsteman, tror jag icke vara riktigt. Det är endast undantagsfall, som skulle gifva anledning att icke antaga hvad Utskottet föreslagit. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag och är öfvertygad om, att, när den ecklesiastike tjänstemannen gör hvad på honom ankommer för att skaffa reda på förhållandet i hvarje tillfälle, sådant icke kan inträffa, som här blifvit anfördt såsom skäl mot den föreslagna författningens antagande.

Herr von Koch: På de skäl, som här blifvit anförda af Herr Carleson, anser jag mig böra tillstyrka afslag å betänkandet. Men jag tror, att den, som vill hjälpa de oäkta barnen och göra det riktigt med besked; måste yrka afskaffandet af 1778 års författning, som här i dag blifvit återopad och enligt hvilken qvinna har rätt dölja, att hon är moder, och pastor eller annan embetsman *icke* får efterforska, hvem modern är till ett oäkta barn, då modern vill dölja det. Det är en obarmhertig till osedlighet ledande författning särdeles i de förmögna klasserna, som tvärtom äfven i detta hänseende borde lemna goda föredömen. Den tillkom under ett lättsinnigt tidevarf med uppgifven afsigt att förekomma barnamord. Under det jag öfver 20 år utfödde chefskapet för åklagaremakten fick jag en bedräfflig erfarenhet i detta ämne. På *landet* får man nog oftast reda på mödrar till *der framfödda* oäkta barn, men i städerna, der alla dagar utbjudas rum för *kascherade* fruntimmer, har man funnit att det oftast är barnmorskor, som hålla dylika rum. Under den tid, jag var chef för åklagaremakten, fans en mängd dylika kvinnor, som voro kända för att taga mot oäkta barn af deras mödrar, och handterade dem så illa, att det var påtagligt att, fastän de icke strypte dem, de i allmänhet af svält eller annan vanvård ljöto förtidig död. Jag, jemte en af Stockholms dåvarande prestmän, Casper Tham, nu kyrkoherde i Kyrkofalla, hafva till Ridderskapet och adelns protokoll, då denna fråga var före der, yttrat

Oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

oss fullständigt derom, att en stackars varelse, som oftast icke kan få »säker» kännedom om sin far, åtminstone *aldrig* bör undanhållas *sådan* angående sin mor, hvilken endast kan något försona sitt eget fel genom att lemna desto *ömmare* vård åt sitt *ändå* vanlottade oskyldiga barn. Detta bör, emellertid, alltid taga *lika* arf med äkta *efter moder*. Nu afstyrker jag bifall till Utskottets föreliggande ofullständiga förslag.

Herr Lagerstråle: Jag vill i afseende på dessa okända fruntimmer, som blifvit åberopade, erinra, att deras oäkta barn väl icke antecknas under *något* namn för modren, så att de väl blifva af med all arfsrätt. De kunna således uteslutas från denna diskussion.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utlåtandet och sedan på afslag derå, och förklarades sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Lagerstråle begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—36;

Nej—55.

Ifrågasatt förändring af grunderna för den kommunala rösträtten.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 9 och 11 innevarande Mars bordlagda Utlåtande N:o 22, i anledning af väckta motioner om förändrade grunder för den kommunala rösträtten och dermed i sammanhang stående frågor.

1 punkten.

Herr vice Talmannen: Kammarens ledamöter erinra sig väl, att denna fråga vid många föregående riksdagar varit föremål för Kammarens behandling, och erinra sig då lika väl, att hvarje förändring af den kommunala rösträtten på landet städse blifvit af denna Kammare afslagen. Till detta beslut har jag bidragit och jag har icke i något afseende ändrat min åsigt i denna fråga. Det viktigaste skälet

mot en sådan förändring är, efter min uppfattning, den betydelse, som den kommunala rösträtten på landet har för landstingens och följaktligen äfven Första Kammarens sammansättning. Jag kan icke gilla den uppfattning, Lag-Utskottet hyser, att den röstbegränsning, Utskottet föreslår, icke skulle komma att i någon afsevärd mån utöfva inflytande å landstingens sammansättning och dermed å valen till Första Kammaren, samt att de mest betryggande garantierna för en lämplig sammansättning af Första Kammaren torde vara att söka uti andra för dessa val gällande bestämmelser. Jag är tvärtom alldeles öfvertygad, att, om man sätter yxan till roten och ändrar de bestämmelser, som gälla för utseende af elektorerna för val af ledamöter i Första Kammaren, så kan man dermed komma att förorsaka en väsentlig förändring i Kammarens sammansättning, ty hvilka garantier man än söker i valbarhetsqualifikationerna, ytterst beror det väl på dem, som välja, och dem, som välja elektorerna. Hvarje förändring i den kommunala rösträtten på landet verkar, efter mitt förmenande, till rubbning i de grunder, som vid Riksdagsordningens antagande erkändes såsom viktiga för denna Kammares sammansättning, och då jag icke vill medverka till en rubbning i dessa grunder, yrkar jag afslag å detta betänkande. De skäl, som kunna anföras för ändring i den ekonomiska rösträtten, äro mera teoretiska än praktiska, och jag är af samma tanke som Lag-Utskottet i den delen, att konsekvensen fordrar att man icke skiljer den ekonomiska och den politiska rösträtten. Jag anhåller om afslag å betänkandet.

Ifrågasatt förändring af grunderna för den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Herr Lagerstråle: Den ärade talare, som nyss yttrade sig, anförde såsom hufvudsakligt skäl för afslag å betänkandet det samband denna fråga har med grunderna för representationsrätten. Det är visserligen sant, att frågan om den kommunala rösträtten verkar medelbart på sammansättningen af Första Kammaren; men det är också endast medelbart, ty kommunens medlemmar välja icke ledamöter i Kammaren utan ledamöter i landsting, och dessa åter utse representanter i Kammaren. Det är således tre trappsteg, innan tillämpningen af den ifrågasatta förändringen skulle visa sig. Jag kan väl icke tänka mig, att, då i Riksdagsordningen icke någon bestämmelse är intagen derom att den kommunala rösträtten i alla tider skulle hållas oförändrad, det nuvarande stadgandet i detta hänseende skulle hafva den grundlagshelgd, som man här velat gifva åt detsamma. Det är väl med lagstiftningen om den kommunala rösträtten såsom med andra lagar, att den är i tillfälle att vinna förbättringar och förändringar under tidernas lopp. Nu har det visat sig, att Riksdagens båda Kamrar icke ansett det hufvudsakligt, som Herr vice Talmannen anført, utgöra hinder för en förändring i stadgandet om kommunalstyrelse i stad. Frågan har likväl der samma betydelse som i förevarande fall, ty medlemmarne af en stadskommun välja stadsfullmäktige och dessa åter utse riksdagsmän i Första Kammaren; och det verkar således medelbart äfven der.

Vid representationsförändringens genomförande åberopades, att landstingen såsom valkorporationer vore lämpliga för utseende af Första

Ifrågasatt för-
ändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)

Kammarens ledamöter derföre, att dessa korporationer voro sammansatta icke allenast för det politiska ändamålet att välja riksdagsmän, utan för utöfvande af en fristående verksamhet i andra angelägenheter. Denna verksamhet var ganska ringa vid tiden för representationsreformens genomförande, men den har sedermera utvecklats sig allt mer och mer till omfattning och betydelse; och i samma mån måste man väl också anse, att val till landstingsmän icke lära ega rum allenast med hänsyn till huru de skola fungera i den delen af deras verksamhet, som består uti att välja riksdagsmän, utan äfven med afseende på de mångfaldiga öfriga uppdrag, som falla inom landstingens befogenhet.

I landstingsförordningen hänvisas det blott till att val af elektorer skall ske efter de för kommunalval i allmänhet gällande grunder, och dessa grunder må väl då med afseende på deras rättvisa och billighet bedömas efter hvad som vid deras tillämpning inom kommunerna förekommer. Då finner man af de statistiska redogörelserna, att år 1871 funnos 54 kommuner, i hvilka öfvervägande kommunal rösträtt tillkom *en enda* person. Detta innebär en tillintetgöring af kommunalförfattningarnes grund och anda vid deras tillämpning i dessa kommuner, ty man kan icke tala om kommunal själfstyrelse och gemensam förvaltning, då en enda person dikterar besluten. Denna enda person kan efter sitt behag tvinga öfriga medlemmar af kommunen att i tur efter hvarandra under den tid kommunalförfattningarne bestämma bestrida de uppdrag, som röra kommunens förvaltning, och han utestänger möjligheten för dem att välja honom själf. Han kan således tvinga öfriga kommunalmedlemmar att vårda angelägenheter, som hufvudsakligen äro hans egna. Det ligger deruti en sådan oegentlighet att, derest — såsom jag en gång förut yttrat — detta förhållande varit känt, då kommunalförfattningarne utarbetades och af Konung och Riksdag behandlades, så hade dessa kommunallagar antagligen icke kunnat blifva oförändradt godkända såsom de voro affattade, utan man hade då i afseende på dessa kommuner, om hvilka jag här talat, fått lemna något förklarande, såsom att de finge ansluta sig till andra kommuner eller ock för minoriteten bereda någon annan utväg för att skydda sig emot en endas beslutande rätt öfver dem alla.

I afseende på de här ofvan nämnda kommunerna anser jag det vara ett oeftergifligt åliggande att rätta ett missförhållande, som redan alltför länge egt rum. Vill man icke det, så begår man en orättvisa, och jag kan icke föreställa mig att man med berådt mod vill göra sig skyldig dertill. Sedan kommer frågan, huruvida man icke, då någon rubbning skall ske, bör tillse hvad som är billigt; och billigt måste det vara att göra någon reduktion på maximibeloppet af röstetalet inom landskommunerna. Vill man tillse, hvilken uppfattning i detta hänseende är rådande i sådana frivilliga sammanslutningar som t. ex. aktiebolag, så finner man, att med ytterst få undantag det är så ordnadt, att röstöfvervigt aldrig kan tillkomma en enda person. Man bestämmer en reduktion till en fjerdedel eller en femtedel eller någon annan siffra af det hela i förhållande till den röstlängd, som vid hvarje tillfälle upprättas. Det är blott i ytterst få fall, kanske ett af hundra, der absolut rösträtt bibehålles i förhållande till aktiekapitalet. Det visar sig sålunda, att äfven när det är rent ekonomiska angelägenheter,

som skola handhafvas, man anser, att det icke bör åt en enda person lemnas en så obegränsad frihet, och då är väl tiden inne att göra en förändring i en lagstiftning, sådan som den ifrågavarande, hvilken afser icke allenast ekonomiska utan äfven andra ändamål.

Det må väl erkännas, att den siffra, hvartill jag velat reducera röstmaximum, är godtycklig. Jag kan icke utfinna någon siffra, som är absolut riktig, utan jag får tillse hvad som kan vara billigt. Sedan nu Riksdagen i afseende på städerna medgifvit en så ytterst reducerad skala för kommunala rösträtten — då det redan vid kommunallagarnes utfärdande stadgades ett röstmaximum af $\frac{1}{20}$ af hela röstetalet och detta maximum sedermera inskränkts till $\frac{1}{50}$ med föreskrift derjemte att ingen må rösta för mer än 10,000 kronors inkomst — så synes mig tiden vara inne att medgifva en reduktion af den kommunala rösträtten på landet. Jag har derföre biträdt Utskottets förslag endast med den förändring att, då jag ansett inskränknigen till $\frac{1}{10}$ icke hafva någon utsigt till framgång, jag stannat vid $\frac{1}{5}$, hvilken grad af nedsättning väl är den minsta, som kan ifrågakomma, i fall man vill göra något.

I öfrigt visar det sig af de tabeller, som äro vidfogade utlåandet, att äfven med en sådan reduktion det finnes ett par kommuner, der en enda person skulle hafva röstöfvervigt, och för att åtminstone till formen möjliggöra att icke i dessa kommuner denne enda person skulle hafva beslutanderätten, så är ett tillägg gjordt till paragrafen, hvilket — vid jemförelse med det stadgande i kommunalförordningen att vid lika röstetal den mening skall gälla, om hvilken de flesta röstande sig förena — skulle verka derhän, att äfven i dessa tre kommuner en enda person icke ovilkorligen skulle kunna afgöra kommunens alla angelägenheter. Dessa tre kommuner äro Bollerup, Edåsa och S:t Peters kloster.

Jag tror visserligen, att känslan af obilligheten i nuvarande stadgande skulle mindre hafva gjort sig gällande, derest röstöfvervigten varit förenad med jordegendom, ty det inträffar i allmänhet, att på en stor jordegendom finnas många familjer, för hvilka egendomsegaren kan anses föra talan; men på många ställen är förhållandet, att en uppdrifven rösträtt tillkommer industriella företag, som bedrifvas med folk, som är sammandraget från många främmande håll, och der gör missnöjet sig företrädesvis gällande och har som mig synes med full befoget framträd.

Jag kan på dessa grunder, som jag nu anført, icke finna annat än att i afseende på de kommuner, der rösträtten utöfvas af en enda person, rättvisan och för de öfriga kommunerna billigheten kräfver en förändring i det här angifna syftet, hvarföre jag anhåller att, med afslag å Utskottets betänkande i hvad det skiljer sig från min reservation, Kammaren måtte bifalla samma reservation.

Friherre Klinckowström: Det är alldeles icke oväntadt, detta motstånd, som denna fråga mött från Herr vice Talmannen. Det är allmänt känt, att han har en icke obetydlig andel i den förändring, som skedde i representationen vid 1865—1866 års riksdag och det är lätt förklarligt, att han önskar se denna älsklingsfråga orubbad kvar-

Ifrågasatt förändring af grunderna för den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Ifrågasatt förändring af grunderna för den kommunala rösträtten.
(Forts.)

stå, så länge han lefver. Men jag har icke samma åsikter som han och icke samma anledning att önska, att en orättvisa skall kvarstå, då en förändring till något bättre kan ske.

Då Herr von Ehrenheim behagade yttra, att Första Kammarens valförsamling borde orubbad kvarstå, på det att icke någon förändring i Kammarens sammansättning måtte ske, så har han sannolikt förbi-sett att hvad städerna angår ett senare beslut än det, som afgjorde 1865 års representationsförändring, redan infört en förändring i förut gällande förhållanden. Säsom den föregående talaren upplyste, har genom Kongl. kungörelsen den 9 November 1869 stadgats dels ett relativt röstmaximum af $\frac{1}{50}$ af hela röstetalet dels ock ettj absolut, så att ingen må rösta för högre röstetal än det som motsvarar bevillingen för 10,000 kronors inkomst af kapital eller arbete. Jag kan icke inse, att denna förändring uti rösträtten i städerna har gjort någon sådan förändring i Första Kammarens sammansättning, som vi hafva att beklaga. Tvärtom måste vi erkänna, att denna Kammares representanter å stockholmsbänken äro en verklig prydnad för Kam-maren och likaså stadsrepresentanterna från rikets öfriga städer, så vidd jag har mig bekant.

En föregående talare har redan angifvit den stora orättvisa, som blifvit begången mot åtskilliga kommuner i riket, och Lag-Utskottets betänkande vitsordar detsamma genom en statistisk redogörelse, som synes mig vara af stor betydelse. Att det kan hända, att i 54 af rikets landskommuner något kommunalt lif och intresse absolut icke finnes — derföre att en enda röstegande har mera än hälften af fyrk-talet att disponera och således kan befalla kommunen att besluta hvad honom godt synes — detta tyckes mig vara en stor och skriande orätt-visa mot det kommunala lifvet. I 360 kommuner har en enda person mellan hälften och en fjerdedel, och uti 1,026 kommuner mellan $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{10}$, allt af hela röstetalet, till sin disposition. Sådana oform-ligheter *måste* rättas, och märkligt nog har den siste talaren, som jag tror äfven hade en icke obetydlig andel i de nya kommunallagarnes redaktion och hvilka han äfven kontrasignerat, upplyst, att om dessa förhållanden varit bekanta, när frågan derom förekom år 1862, så hade säkerligen afseende derå blifvit fäst. Jag önskar för den då-varande regeringens skull att så varit förhållandet och jag är öfverty-gad derom till följd af den siste talarens yttrande.

Mig synes, att det vore riktigast att hänskjuta denna fråga till behandling af regeringen och sålunda i enlighet med motionärens för-slag begära, »det Kongl. Maj:t täcktes för nästa Riksdag framlägga förslag till förändring i de delar af kommunallagarne, som angå röst-rätten och röstvärdet, bygd på sådana grunder, att *röst* rätt betingas och berättigas utaf erläggande af bidrag, och att *röstvärdet* bestämmes medelst samverkan af både förmögenhets- och personlighetsprinciperna.»

Jag tror, att det i allmänhet icke är rätt att på rak arm fatta be-slut i frågor af denna beskaffenhet; men, om man skulle, på sätt re-servanten föreslagit, nedsätta röstvärdet för en person till $\frac{1}{5}$ -del af hela röstetalet i en kommun, så tror jag att man, utan fara för att begå misstag, kunde sägas hafva börjat en helsosam förändring till något bättre. Jag skulle helst vilja gå så långt, som Utskottet före-

slagit, att nemligen röstmaximum i kommunala angelägenheter nedsattes till $\frac{1}{10}$ af hela röstetalet, oaktadt jag skulle sjelf förlora hälften af mina röster i den landskommun jag tillhör. Men jag gör denna uppoffring gerna för att visa, att jag icke är så intagen af tanken på egen fördel, att jag icke vill tillstödja hvad rätt och billigt är mot de öfriga röstberättigade socknemännen. Då jag likväl tror, att förslaget om inskränkning i röstmaximum till $\frac{1}{5}$ har lättare att gå igenom, så vill jag i denna fråga förena mig med Lag-Utskottets ordförande och vördsamt anhålla, att denna Kammare icke fortfarande ville visa afvoghet mot ett så rättvist och billigt förslag.

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

Herr Jöns Pehrsson: Jag är fullkomligt ense med Lag-Utskottets ärade ordförande såväl som med den siste talaren; och jag hoppas och ber, att denna Kammare en gång ville vara medgörlig i detta afseende och tänka på att man icke i all tid bör sätta sig emot en reform, som är billig. Jag skulle vilja gå så långt som Utskottet gjort och ännu längre, men nöjer mig med det af Lag-Utskottets ordförande framställda förslag och hoppas, att Kammaren för sin egen skull skall bifalla detsamma.

Herr Widmark: Då jag inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga och i allo instämmer i det slut, hvartill Utskottet kommit, ber jag att här få söka försvara Utskottets förslag. Frågan är af den vikt, att sannolikt hvar och en af Kammarens ledamöter redan stadgat sin öfvertygelse, och jag kan därför icke hysa den förhoppning att kunna verka till rubbning i någons åsigt. Emellertid vill jag framhålla, att under frågans behandling i Utskottet den sorgfälligaste uppmärksamhet egnats åt den valstatistik, som för år 1871 blifvit af Statistiska centralbyrån framlagd, och att dervid sådana förhållanden blifvit lagda i dagen, som, efter min uppfattning, nödvändiggöra en förändring i stadgandena om kommunala rösträtten.

Frågan sönderfaller i två afdelningar, först huruvida en förändring bör ske och sedan, om derpå svaras ja, huru långt man bör gå. För min del anser jag, att en förändring bör ske, därför att den nuvarande röstberäkningen är stridande mot kommunalförfattningens anda och grundprincip. Uti denna författning heter det i 1 §: »hvarje socken på landet utgör för sig en särskild kommun, hvars medlemmar äga att sjelfve vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter», och i 6 §: »kommunens beslutanderätt utöfvas, på sätt här nedan sägs, i kommunalstämma eller genom kommunalfullmäktige», samt i 8 §: »en hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en kommun samt enligt § 57 förbunden att till kommunen erlägga skatt, och icke häftar för oguldna kommunalutskylder, skall, med det undantag allenast som här nedan i § 9 stadgas och under iakttagande af de närmare bestämmelser, som § 10 innehåller, vara berättigad att deltaga i kommunalstämmans öfverläggningar och beslut.» Förekommer sedermera i författningen någon föreskrift, som rubbar eller förändrar dessa utstakade hufvudgrunder, så anser jag den vara principvidrig. Nu visar den upprättade valstatistiken, att i 54 församlingar röstöfvervigten, d. v. s. beslutanderätten, ligger i en enda persons

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

hand och, hvad de öfriga kommunalmedlemmarne angår, så, om jag icke vill begagna ett så hårdt ord, som att de äro rättslösa, hafva de blott en skenbar rösträtt. Man kan icke säga, att kommunens medlemmar sjelfve vårda sina gemensamma angelägenheter, då det är blott en enda, som besluter. Man kan icke säga, att det är en »kommunalstämma», då en enda utöfvar beslutanderätten och alla de andra blott få uttrycka sina önskningsar. Man kan icke säga, att hvarje välfredad svensk man, som tillhör kommunen och betalar utskylder, får deltaga i besluten, då hans röst ingenting betyder, utan beslutet beror på en allenastyrande vilja. Ser man på tabellen 3, så finner man, att de äro icke så obetydliga, åtskilliga af dessa församlingar, der det är en allena styrande och de öfriga hafva en skenbar rösträtt, utan de omfatta ett ganska betydligt antal röstegare. I Timrå församling t. ex. finnas 412 röstegande, i Högbo 304 och i Fägre 228 etc.

Summerar man ned den 10:de kolumnen i tabellen 3, så får man en slutsumma af 3,537, således 54 allenastyrande och 3,483 skenbart röstberättigade. Det kan väl invändas eller sägas och kanske tros, att dessa egentligen utgöras af torpare och mindre hemmansegare. Det är dock icke förhållandet, utan bland dessa skenbart röstberättigade finnas personer, som hafva högst betydliga fyrktal och som följaktligen måste i hög grad bidra till kommunens utgifter. Till denna klass eller de skenbart röstberättigade höra nemligen 7 personer, med hvar för sig öfver 1,000 fyrkar, d. v. s. äro taxerade till 10,000 kronors inkomst, 15 personer hafva öfver 500 intill 1,000 fyrkar och 52 öfver 250 intill 500 fyrkar. Alla dessa sakna, som sagdt, allt inflytande på kommunalstämmobesluten. Jag kan icke finna att sådant är rättvist. Jag har anfördt dessa sifferuppgifter för att visa sannolikheten af ett exempel, som jag nu vill framdraga. I en kommun finnes en person, som har 51 procent af hela röstvärdet i kommunen; det finnes en annan, som har 44 procent deraf, och det finnes slutligen en hel grupp — vi kunna säga till exempel 20 personer — som hafva de återstående 5 procenten af röstsumman för kommunen. Nu synes mig, att den med 51 procent och den med 44 procent vore att betrakta såsom jemlikar, och icke borde den ene tillerkännas någon bestämmanderätt öfver den andre. Men om blott den med 51 procent sjelf vill lägga till kommunalutskylderna 51 kronor, kan han ålägga icke blott de 20 med tillsammans 5 procent af röstvärdet, utan äfven den med 44 procent deraf en motsvarande utgift. Han kan tillika draga sig sjelf från att handhafva de oaflönade kommunaluppdragen och lägga dem på denne sin jemlike. Detta kan jag icke finna vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, och, såvidt man icke vill hafva en illustration till den kända satsen »ej lika falla ödets lotter», måste en förändring tilltagas.

Gällande lag är äfven olämplig och skadlig derutinnan, att den gör rösträtten helt och hållet beroende på inkomsten; men inkomsten kan vara tillfällig, och en person, som haft en tillfällig hög inkomst, kan till och med på grund deraf för ett år blifva en allenastyrande, medan han under vanliga förhållanden befinner sig långt ner på skalan. Då man vet, huru kommunalstämmobeslut, åtminstone de viktigaste, hafva inflytande äfven på kommande år, synes det mig för kontinui-

teten inom kommunen vara skadligt att en så stor och obegränsad rösträtt kan vara beroende på en tillfällighet.

Vidare får jag förklara, att jag mycket älskar vårt nuvarande statskick och vår nuvarande kommunalförfattning. Jag har icke velat deltaga i de genomgripande åtgärder, som i motionen blifvit föreslagna, om att nedifrån i högst betydlig grad öka rösträtten och på så sätt i verkligheten göra en stor rubbning; men jag har trott och tror, att en begränsning så beskaffad, att den tager bort de mest i ögonen fallande orättvisorna, fast befästar och grundar det goda och väsentliga i sjelfva grundvalen och att man derigenom skulle rycka motståndarne deras värsta vapen ur händerna, då ju det principvidriga och orättvisa på så sätt skulle utplånas. Det har här såsom ett skäl mot förändringen blifvit framhållet, att det icke kan vara rätt, att den, som verkligen får bära de största och betydligaste utgifterna, skall kunna få dem sig pålagda af personer, som endast hafva obetydliga utgifter till kommunen. Jag, som vet och känner, att den relativa tyngden af bördan måhända är större för dem med små än för dem med rikare resurser, tycker tvärtom det vara orätt, att dessa personer med små inkomster skola kunna påläggas denna börda genom en mans vilja. Fruktan därför, att egarne till de små fyrktalen skulle bestämma höga kommunalskatter, är ock, enligt min uppfattning, obefogad; ty min erfarenhet är, att offervilligheten för allmänna angelägenheter är större hos de mera bemedlade, och att tvärtom obenägenheten för uppoffringar och månheten om att minska utgifterna för allmänna ändamål är i stigande i proportion som inkomsterna falla. Jag tror följaktligen icke, att den ifrågasatta förändringen skall hafva den verkan man befarar. Måhända kan den i stället medföra en annan verkan eller den, att nödiga, nyttiga och tidsenliga förbättringar i kommunen blifva svårare att genomföra. Detta har hos mig varit en orsak till tvekan om jag skulle ingå på förslaget; men jag har svarat mig sjelf, att det icke i allt fall är rätt, att man af en person skall kunna tvingas att mot sin vilja vidtaga förbättringar. Dessa äro nu mina skäl att önska en revision af rösträtten.

Vid besvarandet af frågan om man bör utsträcka rösträtten allenast till $\frac{1}{10}$ eller till $\frac{1}{5}$ af hela kommunens röstvärde, har jag stannat vid den större begränsningen. Härtill har jag blifvit ledd af de uppgifter, som återfinnas i tabellen N:o 1 och hvilka visa, att begränsningen till $\frac{1}{10}$ lemnar mer än halfva antalet röstberättigade alldes oberörda af förändringen, och att de personer, som skulle få nedsättning i sin rösträtt, i allt fall icke utgöra mer än $\frac{6}{10}$ procent af hela antalet röstberättigade. Följden af en begränsning till $\frac{1}{10}$ är emellertid i sjelfva verket mindre än detta tal utmärker, beroende på att kommunens hela rösträtt också reduceras. Detta skall jag visa med ett exempel. Den som för närvarande har 50 procent af rösträtten i en kommun, han får, vid en reduktion till $\frac{1}{10}$ af hela kommunens röstvärde, en rösträtt motsvarande $\frac{1}{6}$ af kommunens nya röstsumma. Den som innehar 60 procent af rösträtten, bibehålles vid $\frac{1}{5}$ deraf, den med 70 procent vid $\frac{1}{4}$, den med 80 procent vid $\frac{1}{3}$ och den med 90 procent får bibehålla hälften. Sålunda låter denna siffra, $\frac{1}{10}$, mer än den i verkligheten innebär. Se vi nu till, huru nedsättningen af

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
röststrätten.*
(Forts.)

röstvärdet till $\frac{1}{10}$ tager sig ut i tillämpningen på den kommun, jag förut antagit till exempel, eller der för närvarande en person har 51 procent, en annan 44 och de 20 återstående 5 procent af röststrätten, så finna vi att röstlängden der kommer att utfalla så, att hela röstvärdet inom kommunen förminskas till 25 procent af hvad det förut var, samt att de två jemlike få hvar sina $\frac{10}{25}$, eller som är detsamma $\frac{2}{5}$ och de andre tjugu tillsammans $\frac{5}{25} = \frac{1}{5}$ af hela röstvärdet. Jag anser sålunda, att äfven genom en begränsning till $\frac{1}{10}$ tillräckligt inflytande på kommunens angelägenheter bevaras åt de högre beskattade, att en bra nog stor ökning komme att tillfalla mellanklassen eller dem, som hafva medelstort fyrktal, och att förändringen på de lägre beskattade i allmänhet har temligen ringa eller intet inflytande. På dessa grunder anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Herr von Koch: Jag anhåller endast att, då Lag-Utskottets ärade ordförande bättre anfört allt hvad jag ämnat och skulle kunnat säga i denna sak, få förklara, att jag i allo instämmer med honom och yrkar bifall till hans reservation.

Grefve Mörner: Det faller sig verkligen tungt att år efter år återkomma till och tala om samma sak. Man kan verkligen fråga, hvartill detta tal behöfves, men då må vi erinra oss den gamla regeln i Sveriges lag, att dom skall på skäl grundas, och tillika betänka, att utom denna Kammare finnes en talrik allmänhet, som kan vänta att vid handhafvandet af landets angelägenheter man icke blott säger: detta vill jag, detta önskar jag, utan äfven bjuder skäl för hvad man önskar. Sådana skäl har jag många gånger framlagt i denna sak och, om jag nu återupprepar dem, sker det i antagande att mina ord, äfven om en och annan här i Kammaren skulle erinra sig, icke orden, men det hufvudsakliga af hvad jag önskat, utom detta rum helt och hållet förflygtigt.

Man har under diskussionen fäst sig vid, att sjelfstyrelse för närvarande icke skulle förefinnas i kommunerna, emedan det kan hända, att någon eller några af kommunens medlemmar hafva öfvervägande röstetal. Den talare, som näst den siste hade ordet, läste till och med upp första paragrafen i kommunalstadgan, men hans ögon gjorde dervid betydliga hopp, så att han läste blott en del af paragrafen, men icke allt. Jag skall derföre bedja att få läsa upp paragrafen, först såsom han läste den och sedan såsom den i sjelfva verket lyder. Han läste paragrafen på följande sätt: »Hvarje socken på landet utgör för sig en särskild kommun, hvars medlemmar ega att sjelfve vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvidt icke» etc. Här står emellertid: »Hvarje socken på landet utgör för sig en särskild kommun, hvars medlemmar ega att sjelfve, *efter hvad denna förordning närmare bestämmer*, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter» etc. Således, den princip om sjelfstyrelse, som denna förordning uttalar, framställes icke så, som den ärade talaren behagade säga; ty det är en stor skillnad mellan en absolut sjelfstyrelse, och en sjelfstyrelse efter hvad förordningen närmare bestämmer. Vilja vi gå till rätta begreppet af sjelfstyrelse och säga, att

den icke existerar der en eller par personer rösta öfver de andra, så kunna vi icke säga, att sjelfstyrelse ernås genom att nedsätta rösträtten till $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{5}$ af hela röstvärdet; ty den enda skilnaden i en kommun med till exempel 200—300 röstegande kan derigenom blifva att, i stället för att nu röstmakten ligger på 1, 2 eller 3 händer, den kommer att ligga hos 10 eller 11. Hvad hafva deremot de öfriga vunnit? Är deras rätt iakttagen, om man grundar sjelfstyrelsen på sådana principer? Sjelfstyrelsens princip måste vara den, att det inrymmes åt de medlemmar af kommunen, som hafva rösträtt på kommunalstämma, att vara med der och föra sin talan; men sedan ligger det hos den öfvervägande rösträtten att besluta. Erkänner jag icke detta, hvad återstår då? Jo, att rösta per capita, icke något annat, och jag undrar just om talaren skulle vilja gå dit och om han får många med sig. Detta är det enda sätt, hvarigenom medlemmar af en kommun icke kunna tvingas att gå in på något, som de icke vilja, så vida ej flertalet vill det. Genom ett beslut om rösträtt per capita skulle således sjelfstyrelse ernås, men icke befrämjas den genom en jemkning sådan som den nu föreslagits.

En talare har såsom något slags nyhet bemärkt, att det i Sverige finnes 54 kommuner, der en enda person har den öfvervägande rösträtten. Han har bra sent gjort den upptäckten. Den har emellertid stått honom till buds sedan år 1873 och har i Kammaren varit omtalad många gånger, så han borde väl hafva hunnit hemta sig från sin bestörtning deröfver, men det går stundom långsamt att komma under fund med saker och ting, och så tyckes verkligen vid detta tillfälle hafva varit förhållandet.

Att följa den ärade talaren på gefleborgsbänken i alla hans siffertal, kan icke falla mig in. Jag har sjelf lagt fram flera sådana i ett anförande, som jag höll år 1877, hvarigenom jag visade, att nedsättningen väl komme att gagna ett antal större hemmansegare, men, efter hvad jag vill minnas, uppgick ända till 67 procent antalet af de röstegande, som ej hade större antal fyrkar än 25 eller 30. Jag frågar då, hvartill gagnar på det hela en sådan förändring? Hvad vinnes derigenom? I stället för att nu 2 eller 3 hafva mesta inflytandet i kommunen, skall detta komma att egas blott af några få till. Det ena tyranniet är icke bättre än det andra, och den stora mängden kommer att säga, att förändringen genomdrifvits för dessa få, icke för dem. Svarar man, att det är en billig förändring; nej, säga de, den är i högsta grad obillig. Vi erkänna, att det fans en billighet, så länge man röstade i den mån man betalade; deruti låg en princip och vi kunde fatta, att den, som betalade för 1,000 fyrkar, hade rösträtt för lika mycket; men, då ni tagit bort denna grundsats, så att beskattningsskyldigheten icke står i något förhållande till rösträttigheten, då är godtycke rådande och hvar och en är berättigad att ställa billighetsgrunden på den ståndpunkt, der han ser billigheten vara, och påyrka: detta är billigt, jag har rätt att fordra, att det så skall blifva. För min del anser jag det icke vara rätt att släppa tyglarne så lösa, då man ännu kan hafva dem i sin hand, och att låta saken gå på detta håll, då i våra dagar demagogiska ansatser nog ändock göras. Man bör tänka på, att ett sam-

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

hälle, för att kunna existera, måste hafva något lugn och icke vara blottställdt för ständig oro.

Vidare står i betänkandet och har blifvit sagdt af Lag-Utskottets Herr Ordförande, att man kunde antaga, att, derest, vid utarbetandet af 1862 års kommunalförordning för landet, de statistiska uppgifter rörande förhållandena i landskommunerna, som en senare tid lemnat, funnits att tillgå, någon begränsning uppåt uti rösträtten ock visserligen blifvit stadgad. Det yttrandet kan jag icke tillmäta någon vigt. Jag, såsom reservant, rör icke för att det står i Utskottets betänkande och här i Kammaren hade jag önskat, att det icke blifvit omnämndt. Hvilka förhållanden egde rum, då kommunallagarne stadgades? Då röstades i landskommunerna efter hemmantal, hvartill sedan efter hand kommit efter bevillningen beräknad rösträtt för fabriker och andra näringar. Kunde då den tillsatta komitén och Kongl. Maj:ts rådgifvare, som tillstyrkte förändringen, vara okunnige om att, så länge man röstade efter hemmantal, det fans icke blott 54 utan ett långt större antal socknar, der en person ensam hade större hemmantal än alla de öfriga tillsammans och utöfvade rösträtt derför. Man behöfde då icke vara skarpsinnig för att märka, att förändringen till rösträtt efter fyrk icke kunde i den mån krossa desses rösträtt, så att icke i en del socknar samma förhållande skulle komma att fortfa. Att det så kallade tyranni, som nu så häftigt öfverklagas i fråga om de 54 socknarne, nödvändigt måste komma att ega rum, derom kunde man således ej sakna kännedom, och deri fans redan då mer än tillräcklig maning att, om man ville åstadkomma en förändring, tänka på den. Och tänkte man icke derpå, så var man en svag lagstiftare. Af en statsman fordrar jag förmåga att uppfatta föremålen icke blott i den inskränkta synkrets, hvari de för stunden må visa sig, utan jag fordrar hos honom eftertanke, omtanke och skarpsinne, förmåga att förstå hvad som varit, begripa det närvarande och om möjligt äfven kasta en blick in i framtiden. Har detta blifvit förbisedt år 1862, så är det allenast deras fel, som då hade lagstiftningen om hand och icke besinnade hvad de bort kunna besinna.

Man säger, att den nu föreslagna förändringen är rättvis. Huru förhåller sig i sjelfva verket dermed? Jag skall endast taga ett exempel, men ett lysande. I Bollerups socken röstas nu för 4,551 fyrkar, deraf en person har 4,431. Summan röstegande är 5, hvarutaf han är en, och således utom honom 4, som tillsammans disponera 120 fyrkar. Nu säger man: desse fyra lida af ett odrägligt förtryck. Det är rättvist, icke att han, som har öfver 4,000 fyrkar får bestämma öfver kommunens angelägenheter, utan att de öfriga skola göra det. Hvar och en kan emellertid förstå, att det är han, som så godt som ensam betalar utskylderna för kommunen, ty de öfriga betyda icke mycket. Enligt Lag-Utskottets förslag, att ingen får utöfva rösträtt för högre röstetal än de öfriga röstegande tillsammans, skulle emellertid, då vid lika röstetal räknas efter hufvudtalet, de fyra kunna rösta omkull den ende. De kunna då göra med honom hvad de vilja, dem kostar det föga; de kunna förmå honom till alla möjliga utskyl-der, ja, de kunna till och med tvinga honom att blifva ordförande i kommunalstämman eller i kommunalnämnden, hvilket jag här hört

åberopas som ett af de hiskliga våld, hvilka af det öfvervägande fyrktalet nu kunna utföras. Nu är dock min tro, att i de flesta socknar det är just de större röstegande, som draga denna tunga, och den unnas dem mycket gerna. Om också rösträtten kommer att förändras, skola de kommunala befattningarne nog ändock helst läggas på dem. De andra vilja nog hafva beslutanderätt, men dessa skola utföra arbetet, de skola nyttjas såsom skrivare, ombesörjare af expeditionen och sådant mer.

Den ärade talaren på gefleborgsbänken medgaf verkligen, att han trodde, att nyttiga åtgärder genomföras lättare med den nuvarande rösträtten och att det, om rösträtten förändrades, skulle blifva svårare att åstadkomma beslut, ledande till befrämjandet af det allmänna bästa. Har man denna tro, så är det en besynnerlig åsigt att vilja införa något nytt, för att försämra samhällsställningen. Skall man göra reformer, så böra de åtminstone åsyfta vinnande af en förbättring, icke vara sådana, att man medgifver dem innebära en positiv försämring. Det stöd för förändringen, som man velat hemta genom en jämförelse med förhållandena i bolag, må lemnas åt sitt värde; ty i bolag går man in, om man vill, men icke, om man icke vill; men i någon kommun i Sverige måste man väl vara, om man har egendom, ty icke lära väl större egendomssegare kunna förblifva lösdrifvare, och icke tillhör det dem att bestämma, i hvilken kommun de vilja ingå. En billig önskan måtte väl sedan vara, att de, som skola betala utskylderna, åtnjuta en deremot svarande makt.

Jag skulle nästan tro, att det nu kan vara nog sagdt af mig i denna sak. Jag hör till och med bifall till detta yttrande och det är väl icke så smickrande för mig, ty det skulle kunna betyda, att jag talat illa. I så fall får jag väl draga min lott och söka trösta mig med, att, om jag fört min talan illa, jag åtminstone sökt verka för en god sak, och för att fullfölja detta, yrkar jag afslag å den af Utskottet gjorda hemställan.

Herr Bäckström: En ärad talare yttrade för några dagar sedan, att han trodde sig vara afglömd inom Kammaren och därför ville tillkännagifva sin ståndpunkt i den fråga, som då var före; jag kan såsom nykommen i Kammaren icke vara afglömd, men må det ändock tillåtas mig att yttra några ord i den nu föreliggande frågan.

Det finnes väl få, om ens någon, som kan tro, att den nuvarande rösträtten i kommunala angelägenheter kan i längden bestå oförändrad, utan det lärer väl vara endast en tidsfråga, när en förändring deri skall ega rum. För min del är jag öfvertygad om, att ett bifall till Utskottets förslag icke skulle medföra några vådor hvarken med afseende på Första Kammarens sammansättning eller i fråga om kommunala angelägenheter i allmänhet. Men jag är äfven öfvertygad om, att bifall till Utskottets förslag icke är att påräkna inom Kammaren, och vill därför af intresse för saken ansluta mig till Herr Lagerstråles reservation. Ett gammalt ordspråk säger, att den är klok, som gifver efter i rätt tid, och jag tror, att den nuvarande tidpunkten icke vore olämplig för en eftergift i detta hänseende, hvarför jag yrkar bifall till Herr Lagerstråles reservation.

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

Friherre Klinckowström: Det är egentligen några yttranden af Grefve Mörner, som uppkallat mig till ett kort svaromål. Han förvånade sig deröfver att jag icke förut haft tillfälle uttala min »bestörtning» öfver det eländiga tillståndet i dessa omtalade 54 socknarne, ehuru den förevarande frågan allt sedan 1873 års riksdag stått på dagordningen. Jag ber att med anledning häraf få upplysa Grefve Mörner om ett förhållande, som borde vara honom bekant, nemligen att det var först år 1878, som jag hade rättighet att låta höra min röst inom denna Kammare, och sedan den tiden har jag gjort det efter bästa förmåga.

Hvad beträffar Grefve Mörners åsigt om den kommunala själfstyrelsen, så tyckes han dermed förstå rättigheten för en person att själf styra inom kommunen, och möjligen gör han detta i den kommun i Östergötland, som han tillhör; men jag lemnar derhän, huruvida sådant kan i allmänhet vara rätt och billigt. För min del tror jag icke att så är förhållandet.

Samme ärade talare nämnde vidare, att en statsman bör betrakta såväl den förflutna tiden som den närvarande och om möjligt kasta en blick in i framtiden. Jag tviflar icke på, att Grefve Mörner har sin blick stadigt fäst på det förflutna och måhända en och annan gång följer med det närvarande; men med afseende på framtiden tror jag att hans blick är ganska skum, och jag beklagar, om han skulle lefva den tid, då allt det, som vi nu med godo kunna gifva för att tillfredsställa de under oss i politiskt afseende varande klassernas anspråk, en gång kommer att af dem tagas utan vårt medgifvande. Då befarar jag, att de komma att taga åt sig mycket mer, än hvad de nu hafva anledning att fordra. Jag yrkar bifall till Herr Lagerstråles reservation.

Herr Sundell: Jag anhåller om tillgift för det jag uppträder i föreliggande fråga, der så mycket redan yttrats pro et contra; men då jag sällan besvärar Kammaren med anföranden, hoppas jag, att Kammaren behagade egna mig en stunds uppmärksamhet. Inledningsvis vill jag då säga, att den af Lag-Utskottets ordförande afgifna reservation, vid hvilken Kammarens ledamöter utan tvifvel fästa afseende, måhända icke betyder så synnerligen mycket, då, enligt hvad han själf förklarar, reservationen afgifvits mera derför att förslaget derigenom syntes kunna lättare genomdrivas, än derför att det af reservanten uppställda röstmaximum vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande. Jag ber Herrarne jemväl ihågkomma, att den man, som kontrasignerat kommunalförfattningarne, själf tillkännagifvit, att om de statistiska uppgifter, som nu finnas, förelegat vid tiden för nämnda författningars utfärdande, dessa i vissa delar icke blifvit sådana de nu äro.

Här hafva anförts åtskilliga paragrafer ur den nu ifrågavarande kommunalförfattningen; jag vill härtill lägga ännu en, nemligen § 10, der det heter: »i öfverläggningar och beslut, som angå ärenden, gemensamma för hela kommunen, deltaga samtliga röstberättigade.» I sådant fall böra väl desse hafva något att säga, och de böra vara åtminstone *tre*, icke *två* och allra minst *en*. Det torde vara åtskilliga

af Kammarens ledamöter bekant, att det finnes icke mindre än fem särskilda häften, hvart och ett temligen drygt, hvilka innehålla af Kongl. Maj:t meddelade resolutioner och beslut på besvär i kommunalmål, och bland dessa äro intagna många sådana, der små fyrktalsinnehafvare klagat deröfver, att ett fåtal personer beslutat, understundom för flera år, stora utgifter för kommunen, hvilka beslut, der de lagligen tillkommit, naturligtvis blifvit faststående.

Herrarne veta alla, hvad man menar med jernvägsfeber och att denna i en del landsorter varit temligen våldsam. Jag lemnar derhän, huruvida alla beslut i den vägen varit för kommunerna gagneliga.

Det kan ju hända, att äfven om röstbegränsning i dessa kommuner egt rum, på sätt Lag-Utskottet nu föreslagit, besluten blifvit desamma, och det kan också hända, att besvär ändock anförts, men de små fyrktalsinnehafvarne hade då vid beslutens fattande fått utöfva det inflytande, hvilket skäligen bort dem tillkomma. Man må, såsom en talare på gefleborgsbänken nyss yttrade, icke föreställa sig, att det är de små fyrktalsinnehafvarne, som besluta de stora kommunalutskylterna; tvärtom: de blifva alltid tillbakahållande i detta afseende. Det är hos dessa små som gäldandet af kommunalskylderna svider.

Förslaget är mindre viktigt, än man tror. Det afser en nedsättning af röstmaximum till en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, således utan allt afseende på de vid kommunalstämma närvarandes röstetal, och de som nu hafva inflytande inom kommunen vid ärendernas afgörande, bibehålla det, om förändringen införes, tvifvelsutän äfven framdeles. På det att meningarne icke skola alltför mycket splittras, vill jag vika ifrån den åsigt, jag omfattat, och instämman med Herr Lagerstråle samt alltså yrka, att begränsningen bestämmes till en femtedel, naturligtvis med tillägg, att röstetalet icke må vara högre än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande.

Herr Widmark: Af samma skäl, som föranledde den siste ärade talaren att afstå från yrkandet på bifall till Utskottets förslag, ber jag att få återtaga mitt förra yrkande och instämman i Herr Lagerstråles reservation. Men medan jag har ordet, ber jag att, med anledning af ett yttrande af en talare på östgötabänken, få nämna, att denna röstnedsättning verkligen kommer alla medlemmar inom en kommun till godo på det sättet, att hela kommunens röstsiffra blir i betydlig grad nedsatt och att nedsättning för en kommunalmedlem inom kommunen verkar en indirekt förhöjning för alla de andra. För de lägst stående är det sålunda ingalunda likgiltigt. Den ärade talaren fäste sig vidare vid mitt yttrande, att man kunde befara, att nödiga och nyttiga förbättringar i kommunalt hänseende skulle blifva svårare att verkställa. Jag tror verkligen, att så kan blifva förhållandet, därför att offervilligheten i fråga om allmänna företag är märkligt större hos dem, som hafva stora inkomster, och därför att man hos dem kan påräkna det största intresset i detta afseende; men jag kullkastade denna min farhåga dermed, att jag ansåg, att inga samhällsmedlemmar böra af en person kunna tvingas till utgifter äfven för goda ändamål.

*Ifrågningsatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
röstretten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

Jag återtager mitt förra yrkande och förenar mig med dem, som yrkat bifall till Herr Lagerstråles reservation.

Herr Wallenberg: I Utskottets betänkande återopas, att kommunallagarnes ändamål är vårdandet af kommunens gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter. Går man nu ut ifrån den synpunkten och erkänner, att denna bestämmelse är grundad derpå, huru mycket hvar och en bidrager till de gemensamma angelägenheternas bekostande, så ligger det väl nära till hands, och var åtminstone för 1862 års lagstiftare klart och tydligt, att de, som bidraga mest till kommunens angelägenheter, böra derved hafva en större beslutanderätt än de, som bidraga i ringare mån. Vore det så, att å kommunalstämman fattades beslut i kulturfrågor eller i frågor, som kunde angå civillagens bestämmelser, då vore det en annan sak; ty då kunde den ena människan vara lika angelägen som den andra om att få en bra lag, då de alla borde subordinera under densamma. Men i detta afseende, som nu är i fråga, är likställighetsgrundsatsen rubbad redan från början, derigenom att eganderätten ännu respekteras och att den ene icke eger lika mycket som den andre. Nu vill man härutinnan företaga en genomgående och grundlig rubbning. Man vill afskaffa sjelfbeskattningens grund, som är den enda rätta, och lägga uti ett fåtals händer makten att besluta en mångdubbelt större beskattning för sina grannar, än den desse sjelfve åtagit sig. Man skyller på att en mängd personer hafva så liten lott i kommunen; men det är väl klart, att den, som har en större lott, likväl bör i sin eganderätt fredas, så att han icke blir beskattad många gånger högre, än han sjelf vill. Det kan nog vara ett nöje för den, som icke deraf betungas, att »skära breda remmar ur andras hud» och att känna efter, huru mycket andra kunna tåla. Jag tycker om att nämna allt vid sitt rätta namn och hela denna fråga är icke annat än en sträfvan efter makt på andras bekostnad. Utskottet har såsom bevisföring anfört sin åsigt; jag anför min och den kan vara lika god som Utskottets. Denna sträfvan har fått en mycket stor framgång genom tillämpningen af den nya Riksdagsordningen och de mindre jordegarna, som fått makten, veta nog äfven att begagna densamma. Men det är icke svårt att se, hvarthän detta slutligen kommer att leda; af makten blir man berusad, så ledes man till maktmissbruk och så blir makten krossad och då kan det hända, att man i stället för de nu lagda grunder får antaga personlighetsprincipen. Hvad nu kommunen beträffar, skulle jag mycket hellre gå in på att låta personlighetsprincipen gälla, än att låta några få hemmansegare, hvilka ega t. ex. en tiondedel af kommunens fastighetsvärde, bestämma hela kommunens angelägenheter och beskatta den, som eger nio tiondedelar af fastighetsvärdet. Jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att, om man endast gifver sig till tåls, så kommer det, enligt hvad statistiken gifver vid handen, så småningom att gå derhän, att de stora egendomarne blifva allt mera sällsynta, emedan de delas, och sålunda komma flere personer att rösta för en sådan egendom, som nu eges af en enda. Emellertid har jag aldrig hört talas om sådana maktmissbruk, genom hvilka en stor egendomsegare på den kommun, inom hvilken han utöfvar stor rösträtt, lagt någon

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

betydlig skatt och tunga för att göra öfrige medlemmar af kommunen någon förtret. Vid sådant förhållande är det icke annat än en godtycklig grund, man vill erbjuda i stället för den rättsgrund, som redan finnes i lag bestämd.

En ärad talare har yttrat, att det vore bättre att nu gifva efter och att man derigenom ryckte ett vapen ur motståndarens händer; men att sträcka vapen är väl icke detsamma som att rycka dem ur händerna på en annan, utan detsamma som att gifva sig på nåd och onåd, och om man gifver efter i denna fråga, får man roa sig med detsamma i en mängd andra.

Jag talar nu icke om den jordlapp, jag eger; ty för den har jag icke sådan rösträtt, att den uppgår ens till en tiondedel af kommunens röstetal; men jag känner förhållanden, som röra andra personer och med afseende på hvilka det vore ganska betänkligt att vidtaga den förändring, som nu är föreslagen.

En talare har ansett, att man borde gifva efter i »rätt tid»; men nog har denna Kammare gifvit efter i många frågor både i tid och otid.

Slutligen har en talare sagt, att man bör hellre gifva med godo för att tillfredsställa olika tänkande än utsätta sig för att dessa taga med våld hvad de vilja hafva. Mjuka tjenare! Äro vi inne på den vägen, att det är fråga om att rubba lagen med våld, då tycker jag, det bör anstå Första Kammaren att säga: »här stå vi och kunna ej annat, men tagen om I kunnen»!

Jag anhåller om afslag å Utskottet betänkande.

Herr Lagerstråle: Den siste ärade talaren begagnade uttrycket, att man af makten lätt kan blifva berusad. Detta innebär en varning, som han måhända kan ställa till sig sjelf och många andra på samma sida; ty det är den makt, som redan innehafves, som lätt leder till en sådan åsigt, att intet af densamma skall eftergifvas. Enligt mitt förmenande är deremot en eftergift, som påkallas af rättvisa och billighet, icke farlig. Han har vidare sagt, att det vore sträfvan efter makt, som föranledt den obelåtenhet med det närvarande, som åberopats såsom grund för rösträttens inskränkning, och han hade icke hört talas om, att makten blifvit missbrukad. För den, som haft till åliggande att införa Kongl. Maj:t föredraga en mängd besvär öfver kommunalstämmobeslut, är det emellertid icke obekant att klagan föres öfver maktmisbruk i detta afseende och särskildt sådane, hvarigenom en röstegande, som eger den öfvervägande delen röster inom kommunen, ålagt denna bidrag, hvilka, om icke maktmisbruk egt rum, aldrig skulle hafva kommit till stånd. Här har blifvit vidrörda frågor, i förhållande till hvilka olika kommunalmedlemmar ofta intagit en olika ställning; jag menar jernvägsfrågorna. En jernväg, som gränsar intill eller i allmänhet närmare berör en kommun, har nemligen en olika betydelse för den ene och för den andre, för den store industriidkaren och för den obetydligare jordegaren inom kommunen. Mångfaldiga klagomål hafva äfven förts deröfver, att genom röstöfvervigten hos de förre kommunen indragits i sådana företag, som icke varit till allmän nytta, utan om än icke helt och hållet, dock företrädesvis gagnat dem,

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

som genom röstöfvervigten tvingat kommunen till deltagande i jernvägsföretaget.

Herr Grefve Mörner, som gerna intager en informators ställning i förhållande till andra, företrädesvis till stiftare af sådana lagar, med hvilka han är mindre belåten, har ock med afseende på kommunallagarne och dem som bidragit till dessa lagars tillkomst, intagit en dylik ställning. Jag ber då att för honom och för Kammaren göra den påminnelsen, att det 1862 icke var fråga om att endast till en annan lag öfverflytta de gamla förordningarne om sockenstämmor, utan att bilda en *ny* kommunallag, lämpad för *nya* förhållanden. Kammaren behagade jemväl draga sig till minnes, att samma komité, som behandlade frågan om kommunalstyrelse på landet, tillika handlade frågan om kommunalstyrelse i stad och att i förslaget till den senares ordnande gjordes en begränsning i rösträtten, som sedan af Riksdag och Konung godkändes, samt att vidare än ytterligare begränsning härutinnan skett. Af nu nämnda komité framställdes derjemte förslag till en helt och hållet *ny* kommunallag, nemligen lagen om landsting, enligt hvilken skattegrunden endast verkade vid val af elektoror, hvar emot inom de af elektorerna valda landstingen röstades efter hufvudtalet. Den nämnde ärade talaran har förmodligen också glömt, att här på senare tider varit fråga om stiftandet af en lag, i hvars behandling han sjelf såsom ledamot af Lag-Utskottet deltagit, nemligen en *ny* författning om rösträtten vid prestval, der man, såsom vi veta, af gammalt röstade efter skattegrund, såsom hemmantal eller andra dermed jemförliga skatteföremål, hvaremot i det förslag, som 1879 af Kongl. Maj:t framlades, af Lag-Utskottet förordades och af Första Kammaren godkändes, en modifikation i rösträtten åsyftades, hvarigenom man i visst fall gick ifrån den gamla beräkningsgrunden efter en del fastigheters betydelse jemförda med hemmantalet; och man erkände befogenheten af en begränsning åtminstone för de stora industriidkarne. Jag skall bedja att för att återkalla detta i minnet få uppläsa 1:sta momentet af § 26 i nyssnämnda förslag, det lyder sålunda:

»Rösträtt vid prestval tillkommer en hvar, som i församling, der sådant val skall anställas, eger rättighet att i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut deltaga; och gälle vid valet i afseende på röstberäkning samt rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person hvad för kyrkostämma är stadgat; dock med den jemkning i församling å landet, att rösträtt, som tillkommer någon för andra beskattningsföremål än fastighet, icke må åtnjutas för mera än en femtedel af det röstetal, hvilket eljest bort tillkomma honom enligt den för omröstning å kyrkostämma gällande röstgrund och att icke heller någon må med rösträtt, hvarom nu sagdt är, i valet deltaga för större röstetal, än som motsvarar en femtiondedel af församlingens hela röstetal å kyrkostämma. Uppkommer vid den beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.»

Det visar sig således, att när man stiftar *nya* lagar intager man *nya* moment i dessa lagar, och jag påstår, att om sådana förhållanden varit kända vid kommunalförfattningarnes stiftande, som numera genom statistiken äro bekanta, så hade förvisso något blifvit i dessa lagar intaget, som stadgat ett olika förfarande inom sådana kommuner, der

röstöfvervigten låge i en enda persons hand. Man må läsa kommunal-lagarnes stadganden huru man vill, det ligger dock ovilkorligen i be-greppet kommunalstyrelse att *flera* skola öfverlägga och besluta om de kommunala angelägenheterna för att det skall vara en verklig sådan styrelse. Härtill kommer, att det nu finnes en form för rösträtts ut-öfvande, som under de gamla förordningarne icke fans till. Under for-men af aktiebolag hafva i kommunerna uppvuxit mäktiga institutioner. Hvad hafva väl dessa för stadgadt intresse för kommunen, eller i hvad mån äro deras disponenter intresserade för de kommunala angelägen-heterna. Jag tror, att i många fall, der ovilja råder, är den rigtad mot dessa och deras inflytande inom kommunen. Detta är en omstän-dighet, som man icke kände till under de gamla sockenstämmoförord-ningarnes tid. Dessa förhållanden hafva uppkommit sedermera, och utvecklat sig till en sådan grad att det inflytande, som dessa institu-tioner i kommunen utöfva är högeligen betungande.

En ärad talare yttrade, att det låge en obillighet deri, att några mindre röstegande medlemmar skulle kunna ålägga en, som är högre beskattad än de sjelfva äro, *dubbel* beskattning. Detta är dock en ren omöjlighet, ty beskattningen står i visst förhållande till bevillningen och bevillningen i rätt proportion till inkomsten. Om man t. ex. skulle ålägga den, som har 10,000 kronor i inkomst att gifva ut 10 kronor, så får ju alltid den som har 1,000 kronors inkomst utgifva 1 krona. Här är icke någon tiodubbel beskattning, utan den är proportionel; den förstnämnde har nemligen 10 gånger så stor förmåga att utgöra detta bidrag. Häri ligger just korrektivet emot att, såsom Grefve Mörner sade, 4 mindre skattande kommunalmedlemmar skulle vilja på-lägga en hög skatt; de få nemligen i proportion till sin inkomst ut-göra precis *lika mycket* som denne andre, som skattar i förhållande till en högre inkomst. Någon *mångdubbel beskattning* kan icke komma i fråga; detta är endast en origtigt använd term, ty beskattningen är, som sagdt, proportionel till bevillningen.

Herr von Möller: Jag har begärt ordet med anledning af hvad representanten från Falun här ytterligare framhållit: att om, då kom-munallagarne utfärdades, samma upplysningar, som nu meddelats genom Statistiska Centralbyrån, hade varit tillgängliga, en begränsning i röst-rätten skulle egt rum. Samma skäl är anfördt i Lag-Utskottets be-tänkande, och har äfven af dess ordförande, som var den, hvilken år 1862 kontraserade kommunalförfattningarne, blifvit framhållet. Men regeringen egde då samma tillgång i bevillnings- och taxeringslängderna, som af Lag-Utskottet år 1868 blifvit använd, och i Lag-Utskottets ut-låtande N:o 40 intagits, för att afstyrka Kongl. Maj:ts proposition om intervåghållningens utgörande efter fyra.

Hade samma utväg begagnats år 1862, så hade man säkerligen i dessa längder påträffat om än icke det ofta upprepade antalet af 54 kommuner, i hvilka en enda person hade röstöfvervigtt, dock ganska många större jordegendomar, bruk o. s. v., som skulle komma att i kommunerna få röstöfvervigtt. Jag har därför velat nedlägga min pro-
test mot det påståendet, att Kongl. Maj:ts regering icke varit i tillfälle

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

att kunna beräkna de nya kommunallagarnes inverkan med hänseende till den nu öfverklagade röstöfvervigten inom vissa kommuner.

Herr Mannerskantz: Här har sagts, att den nu föreslagna förändringen icke skulle hafva något att betyda med hänseende till denna Kammares bildningsfält, men det är väl svårt att kunna på förhand säga detta. Jag anser, att vi äro skyldiga dem, som från den gamla representationen öfverlätit sin rätt till oss, att företrädesvis i denna Kammare försvara alla konstitutionellt konservativa idéer i samhället, och att vi derför, för att kunna detta, skola söka att noga bibehålla de grunder, hvarpå vår nu egande representationsrätt hvilar. Det är icke mer än 13 eller 14 år sedan det beslut fattades att bygga den svenska representationen på helt och hållet nya grunder. Denna förändrings inverkan å vårt svenska statskicks har ännu icke hunnit så att säga konsolidera och sätta sig, och man kan derföre ännu icke bedöma hvilka följder af den utförda reformen skola framkallas. På många håll, nästan på alla områden, i samhället framställas förslag till förändringar, som ännu icke vunnit någon fullbordan, och stå mer eller mindre nära sitt afgörande. Under det att ett sådant tillstånd fortvarar, och under det att samhället kan anses vara i sina förut bestående viktigare grundförhållanden under omhvälfning, anser jag, att vi ej böra afstå något af vår makt att motstå de rubbningar som vi anse skadliga, och att vi derföre, så länge åtminstone som så många stora frågor ännu äro olösta, böra akta oss att samtycka till någon ändring af de grunder, hvarpå vår representationsrätt hvilar.

Om än denna förändring, som nu föreslås, skulle kunna erkännas vara af mindre betydelse för vår Kammares organisation, så föreslås dock på samma gång också andra ändringar, som äro af större vikt och omfattning och som kunna helt och hållet omgestalta denna Kammares sammansättning. Och erfarenheten lär att börjar man blott först gifva efter i det ena, som kan synas vara en småsak, blir man deraf snart föranledd att gifva efter äfven i andra större saker. Jag för min del har derföre från första stunden, det nya representationsättet infördes, fattat det beslut att, till dess jag funnit de af det nya representationssättet framkallade nya förhållandena hafva nått sin fulla utveckling inom olika riktningar inom samhället, fasthålla vid de grunder, som en gång efter mogen pröfning blifvit antagna; och detta beslut ämnar jag alltjemt vidhålla, så länge jag har min röst inom representationen.

Det är dessutom, efter mitt förmenande, alldeles icke nödvändigt att göra den förändring i kommunallagarne som Utskottet föreslagit, för att hindra, att majoritetens rösträtt, när den utöfvas af en enda eller af ett litet fåtal personer, skall få göra sig gällande i *alla* afseenden. Skall man vidtaga någon förändring i kommunallagarne i afsigst att förhindra hvad den siste ärade talaren omnämnde och hvad jag äfven vet vara förhållandet inom åtskilliga kommuner, att *en* stor jordegare eller industriidkare har makten att öfverrösta många mindre röstegande, och dervid ibland besluta och afgöra sig ensam till fördel och alla öfriga till uppenbar skada, är det bättre att för åtskilliga frågors afgörande föreskrifva, att majoriteten, när den innehafves af *en*

enda person, icke får hafva öfvervägande inflytande på *alla* frågor, utan undantag dervid kunna göras om t. ex. beslutet skulle visas vara skadligt för ett större antal eller någon viss klass af kommunens andra medlemmar, som egde helt andra intressen, än dem som för tillfället representerade den största egendomen inom kommunen. Men den förändring, som Lag-Utskottet här föreslagit och som förordats af åtskillige talare derifrån, skulle blott vända om det nuvarande förhållandet och göra, att en till antalet större, men till egdomsinnehaf mycket mindre del af kommunens medlemmar skulle kunna helt och hållet och i alla frågor beherska och taga makten af kommunens störste jordegare, eller på andra grunder skattdragande, som representerar icke blott sig sjelf utan ett kommunens andra medlemmar vida öfvervägande antal af genom honom sysselsatta tjenare och arbetare. Och sålunda skulle dessa kommunalmedlemmar med vida lägre skattskyldighet till både stat och kommun kunna besluta om utgifter, som endast drabbade eller blefve känbara för den eller de högst beskattade, och som icke, eller endast i mindre mån, skulle betunga dem sjelfva, såsom t. ex. angående sättet å hvilket inom kommunen erforderliga hus skola byggas och bekostas, med mera sådant.

Jag upprepar, att jag hufvudsakligen på de skäl, Herr von Ehrenheim anfört, nemligen för att skydda oss för förändringar i grunderna för den rätt, som är oss gifven, att representera svenska folket, yrkar afslag å Utskottets hemställan. Det är icke så länge — knappt halft annat tiotal år — sedan det nya representationssättet infördes; och att nu genast börja vidtaga förändringar i grunderna därför, kan aldrig vara hvarken nödigt eller välbetänkt.

Jag yrkar afslag.

Herr Wallenberg: Lag-Utskottets ärade ordförande gjorde mot mig den anmärkningen, att jag skulle hafva fält det yttrande, att ett fåtal kommunalmedlemmar skulle kunna pålägga en *mångdubbel* beskattning. Detta sade jag i den tron, att ingen skulle kunna missförstå det derhän, att *en* skulle bära en mångdubbelt *högre* beskattning än detta fåtal, enär jag dermed endast afsåg, att denna ene utgjorde ett mångdubbelt *större* skattebelopp, än hvad detta fåtal vore skyldigt att utgifva. En reservant har uppgifvit att, enligt den utarbetade tabellen, det finnes en församling, der en egendomsegare innehar $\frac{39}{40}$ af kommunens hela fasta egendom, hvaremot den öfriga $\frac{1}{40}$ dedelen eges af 4 personer. Om jag då tänkte mig, att desse senare af ett eller annat skäl äro missbelättna, så kunna de ådraga denne store egendomsegare en utgift, som vore trettionio gånger känbarare än den utgift som drabbade dem sjelfva, ja, mine Herrar, mest känbar därför att beslutet derom vore orättvist. Orättvisa är något som lagstiftningen bör förekomma eller åtminstone ingalunda främja.

Jag nämnde icke, då jag sist hade ordet, en annan beaktansvärd omständighet, och det är den, att denna förändring, om den blifver bifallen, skulle verka derhän, att de mindre jordegarna finge ett mycket större inflytande på taxeringskomitéernas tillsättande.

Den ärade ordföranden i Lag-Utskottet berörde jernvägsförhållandena, och jag kan på grund häraf icke underlåta att begagna tillfället

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förändring af
grunderna för
den kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

för att säga, att det sätt, hvarpå kommunalförfattningarne i detta hänseende blifvit tillämpade af regeringen, i alla tider ansetts såsom något orimligt, och denna orimlighet har just berott derpå, att Kongl. Maj:t gifvit en sådan tydning åt dessa författningar, att kommunerna kunna gå i borgen för oerhörda summor. Jag för min del har alltid ansett detta vara oegentligt och farligt; och att så skulle komma att ske, tänkte man sannerligen icke, då man skref kommunalförfattningarne. Ett sådant missförhållande som detta hjälpes icke heller dermed, att man lägger beslutanderätten i händerna på dem, som hafva de mindre hemmansdelarna, och som alldeles icke komma att af dylika utgifter och borgensförbindelser betungas i så hög grad som de, hvilka hafva de större egendomarne.

Huru man än vänder denna fråga, är och blir det en sträfvan efter ökad makt af en samhällsklass på de andra samhällsklassernas bekostnad; och det är Första Kammarens uppgift att sätta sig emot dylika anlop, så vidt ske kan.

Rop hördes nu på proposition.

Grefve Strömfelt: Den föreliggande frågan torde väl icke alldeles uteslutande afse att häfva ett förment kommunaltvång. Der framskymtar äfven något annat, nemligen en fortgående strid mellan de *mindre* och de *större* jordegarne, emellan det *mindre* och *större* kapitalet, en strid om *makten*. Frågan har varit vid flera föregående tillfällen föremål för Kammarens pröfning och afgörande; Kammaren har då afslagit den. Måne väl i dag några nya skäl blifvit framdragna, som böra verka ändring i Kammarens förut uttalade mening? För min del har jag icke kunnat finna några sådana, så vida man icke dit skall räkna Lag-Utskottets vacklande hållning, då det i år förnekar, hvad det i fjor antog, nemligen, att frågan verkligen har en politisk sida, att den inverkar på *denna* Kammares sammansättning. Om man nu bifaller föreslagen förändring, då, mine Herrar, fruktar jag, att man inslagit på en väg, der fortsättning skall följa. Man behöfver icke misstaga sig härutinnan, om man blott läser de första raderna af motionen, ty motionären sjelf säger der, att hvarken ett relativt eller ett absolut röstmaximum är tillräckligt. För min del tror jag, att ingen grund kan kallas rättvis utom den, att den person, som skall utgöra skatt, bör i förhållande derefter få deltaga i besluten på grund af hvilka skattens utgörande följer. Jag ber att få yrka afslag på Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen blifvit härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande punkt, hvars godkännande ej af någon ledamot begärts, hade yrkats dels af Herr *Lagerstråle* bifall till punkten med den förändring, att ordet »tiondedel» utbyttes mot »femtedel», dels ock afslag.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till punkten, vidare på bifall till Herr *Lagerstråles* yrkande och slutligen på afslag å punkten; och förklarade Herr Grefven och Talmannen sig anse sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Lagerstråle* begärde votering.

Med anledning häraf hemstälde Herr Grefven och Talmannen, att kontrapositionen vid den blifvande voteringen skulle innehålla bifall till Herr *Lagerstråles* yrkande, och förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja.

Då votering äskades jemväl i afseende på kontrapositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att vid blifvande votering om afslag å I punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 22 kontrapositionen skall innehålla bifall till Herr Lagerstråles vid utlåtandet fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition vid nämnda votering antagits bifall till punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—33;

Nej—59.

Upsattes, justerades och anslogs för hufvudvoteringen följande omröstningsproposition:

Den, som afslår I punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles punkten.

Vid denna omröstnings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—69;

Nej—23.

2 punkten.

Herr Lagerstråle: Enär Kammaren afslagit 1:sta punkten i förslaget, torde i följd häraf denna senare punkt också böra afslås.

Öfverläggningen var härmed slutad, och punkten afslogs.

3 punkten.

Bifölls.

Herr vice Talmannen erhöll ordet och yttrade: Då Kammaren nu fått mottaga en Kongl. proposition angående upplåtande af Artilleri-planen till uppförande af ett hofstall m. m., och denna Kongl. proposition står i nära förhållande till Banko-Utskottets betänkande N:o 9, i fråga om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen, tillåter jag mig föreslå, att Kammaren ville besluta, att Banko-Utskottets ifrågasvarande betänkande N:o 9 må blifva hvilande till dess Stats-Utskottets betänkande i anledning af Kongl. Maj:ts nu nämnda proposition till Kamrarne inkommit och blifvit första gången bordlagdt, samt derefter å föredragningslistan uppföras näst framför sistnämnda betänkande.

Härtill lemnade Kammaren på gjord proposition sitt bifall.

Ordet lemnades härefter åt Herr Bennich, hvilken anförde följande: Vid Kammarens plenisammankomst sistlidne Lördag, då frågan om majstullen diskuterades, ställes till mig den fråga af en ärad ledamot på hallandsbänken, huruvida jag kunde upplysa, om någon import af majs, malen eller omalen, egt rum under innevarande år, emedan, om sådan import förekommit, det skulle kunna inverka på privaträttsliga förhållanden att man nu förändrade den tullsats, under tillämpning hvaraf import egt rum.

Jag kunde då icke meddela något bestämdt svar, emedan jag icke dagligen kunde följa tilldragelserna i landsorterna; men jag har sedermera infordrat uppgifter i ämnet från samtliga tullkamrarne söder om Stockholm äfvensom från Gefle, och enligt dessa uppgifter har icke någon import af majs, malen eller omalen, förekommit under detta år, med undantag af att 1,200 kilogram majs införts till Landskrona. Dessa kilogram representera en tullafgift af 18 kronor, och detta är allt, som skulle kunna inverka menligt på de privaträttsliga förhållanden, som talaren afsåg.

Skulle under tiden, till dess vi slutligen afgjort majsfrågan, någon vidare införsel förekomma, har jag ålagt vederbörande att genast derom afgifva rapport, på det jag må kunna meddela Kammaren kännedom om förhållandet.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades från denna dag Herr *Lagerstråle* under elfva dagar, Grefve *Mörner* under fjorton dagar och Herr *Tornerhjelm* under tre veckor.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde äfvensom protokollet för sammanträdet på f. m. den 12 innevarande Mars.

På hemställan af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att med undantag af Banko-Utskottets memorial N:o 9 de denna dag första gången bordlagda betänkandena skulle på föredragningslistan för nästa sammanträde sättas framför de två gånger bordlagda ärendena.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
